

TREMTINIS

LIETUVOS TREMTINIŲ SAJUNGOS LEIDINYS

Eina nuo 1988m. spalio 27 d.

+ 1990 m. sausis, Nr. 1 (16)

LAISVÉS! LAISVÉS! LAISVÉS!

SOS iš imperijos okeano

Užgeso paskutinė žvakelė. Nutilo varpal. Išiskirstė šimtai tūkstančių Lietuvos žmonių, suėjė, suplūdė, suplaukę iš visų Lietuvos kampelių. Likome vieni, gal švaresni ir tylesni, su savo mintimis, troškimais, viltimis ir... nerimu. O kas toliau? Stovėjome, pečius surėme, tvirti kaip mūras. Tylėjome. Mūsų tyla pasaullui šaukė: „Laisvés! Laisvés!“ Bet ar išgirdo mus? Ar išgirdo mus taip, kaip mes to norime? Ar išgirdo mus tie, kurie užsiskleidė duris ir langus?

Gal pasaulis ir mato, bet... „mato ir tyli“, kaip sako mūsų poetas Justinas Marcinkevičius. Gal net ne visai tyli. Šiandien viso pasaulio bangose pirmieji žodžiai — Lietuva, Baltija. Suskridę į Vilnių pulkai žurnalistų savo akimis ištikina, kas, kaip. Pakartos jie Lietuvos vardu pasaullui dar kartą, pasakys, kad mes labai trokštame laisvés. Bet juk galime suskaldyti imperiją, sudžuminti pasaulio rimtį. Gal geriau neskubėtume. Pasvarstys — kaip numuš sekaus.

Ar toks pasaulio dėmesys nepanaudotu smailuoju miniu,

suplūdusių pažiūrėli, kaip ériukas dėsto savo teisybę — vilkui.

Taip, pasaulis mato ir girdi... Tik nesuvirpa didžiųjų pasaulio vadų širdys, kaip nesuvirpėjo 1956-aisiais dėl Vengrijos, nesuvirpėjo 1956-aisiais dėl „Prahos pavasario“, nesuvirpėjo dėl Gruzijos. Stenkitės, viskas priklauso nuo jūsų pačių. O mes pažiūrėsime. Gal jums pavyks, gal paligės grandinė, gal gausite kiek daugiau homo sovietiškų teisių.

Bet juk mes žmonės! Žmonės, kaip ir visame pasaulyje, kaip Europoje, Australijoje, Zimbabvėje. Ir mes norime jais būti! Mes norime visos laisvés, visos savo žemės ir viso savo dangaus. Grąžinkite tai, kas mūsų, kas buvo pagrobta, plėšte išplėsta, atimta! Tai mūsų žmogiška teisė.

Ir norisi paklausti didžiųjų Vakarų pasaullo galliūnų — ar jų sažinės nesiegia jų pirmatą „žygdarbiai“? Daug dabar kalbama apie tai, kaip du pasaulio žvėrys, draugliai paspaudę rankas 1939 m. rugpjūtyje, draskę Europos kūną. Tačiau kažkodel tyli-

ma apie Jaltą, Potsdamą... Norisi tiesiati paklausti: kas tada tokia lengva ranka švystelėjo Rytų slibinul i nasrus pusę Europos? Ar tada kas paklausė vengrų, rumanų, čekų, slovakų, lenkų, lietuvių, latvių, estų — kaip pačios tautos nori gyventi? Tautų likimą nusprenendė Zemės vienštanciai — Stalinas, Ruzveltas, Trumenas, Čerčilis. Ar neatėjo laikas ir už tai atsakyti? O gal ir atitaisyti pirmatą kliaidas? Atsiesti už tautoms padarytą skriaudą? Bet gal tylėkime, juk mes tokie maži. Tegul kalba mūsų tyla.

Tačiau... bunda jau Baltija, bunda Europos Rytai. Keiliasi patys — tyllai, skausmingai, staigiai, audringai, keiliasi ir liešami kraują... O mes? Kaip pakilsime mes iš to imperijos liūno? Kas laukia mūsų? Laisvė ar ir vėl Sibiras? Kas sutramdys mūsų valdovų rūstį ir iš akių svaidomas žalbų strėles? O gal susėsime kaip lygūs su lygiais ir tarsi mės dėl „mechanizmo“, o pasaulus žürės ir stebės.

Ona BALCYTIENĖ
Romo JUŠKELIO nuotrauka

Kelias i Nepriklausomybę

Mintimis peržvelgę praėjusius 1989 metus, turime sutikti su akademiku E. Vilko nuomone, kad tai būtų labai ilgi metai. Metai, pareikalavę dvasinės tautos itamos, politinio aktyvumo, blaivaus proto ir susitelkimo. Metai, kuriuos būtų galima pavadinti tautinės brandos metais. Tauta, pabudusi iš stagnacijos letargo, pajuto laisvés dvasią ir jėgą, išsiliejusią galingu, visa apimančiu Baltijos kelio srautu.

Kokie menki ir pasigailėtiniai atrodė reakcijos šunycių kiaukėjimai prieš didingą tautos vienybés manifestaciją!

Ilgame metų īvykių kaleidoskopė buvo daug įsimintinų datų. Tai ir Vasario 16-osios Sajūdžio Seimo deklaracija, pirmą kartą skelbianti tautos ir Sajūdžio ryžtą siekti valstybės Nepriklausomybės, ir šlubojantis, sajunginiai ramentais ramstomas Baltijos šalių ekonominis savarankišumas, paskelbtas iš Kremliaus tribūnos, ir būgnų, fanfarų bei perkūnų lydimas Lietuvos Kompartijos secesijos spektaklis. Vilniaus operos teatre, ir kiti, iš tikrujų reikšmingi ar tik suvaidinti epizodai laisvėjančiame mūsų tautos gyvenime.

O tauta vis brendo ir augo, atmesdama vergovés liekanas savo dvasioje ir nuo mitinginės euforijos, tokių neiprastos lietuvių sielai, pereidama prie ramaus, bet tvirto nusistatyto tvarkytis savo namuose savarankiškai ir nepriklausomai.

1989-ieji ieis į Vidurio Europos istoriją kaip Tautų Pavasario metai. „Solidarumo“ pergalė Lenkijoje. Vengrijos kelias į demokratiją. Berlyno sienos kritimas. Naujasis Prahos pavasaris. Todoras Živkovo eros pabaiga Bulgarijoje. Ir kruvinosis Causėsko diktatūros žlugimas Rumunijoje. Štai istoriniai 1989 metų posūkio taškai Vidurio Europos tautų gyvenime, neat siejamai susiję su Michailo Gorbačiovo era Sovietų imperijoje.

Deja, tarp šių, naują gyvenimą pradėjusių tautų dar nėra lietuvių tautos. Spygliuotos totalitarinės imperijos užtarvaras, nors kai kur ir išvarytos „prestroikos“ skersvėjų, dar tebesaugo Lietuvą nuo Europos. Pavasaris, Maironio žodžiais, nuo sukilusių Juodmarių krašto, dar tik žengia Karpatų kal-

nais link Lietuvos. Tačiau jo dvelkimas toks galinges ir viltingas, kad nejuociomis kyla tikėjimas, jog 1990-aisiais nuvis Laisvés Aušra ir Lietuvai.

Tautos laisvés siekių įkūnijimiui, manau, labiausiai reikalingi du 1989-ųjų pabaigos īvykiai.

Pagaliau, sulaukėme dienos, kai TSRS Aukščiausioji Taryba pripažino, kad 1939 metų rugpjūčio — rugėjo mėnesiais du didieji žmonijos budeliai — Hitleris ir Stalinas slapta susitarė pasidalinti nepriklausomos valstybes — Lietuvą, Latviją, Estiją, Suomiją, Lenkiją ir Rumuniją. Agresoriaus įpėdinis ir paveldėtojas viešai prieš pašaulį išpažino seniai visiems žinomą savo pirmtako nusikaltimą — laisvų Europos tautų ir valstybių pavergimą. Išpažino tai sunkiai ir skausmingai, sruodamas ir abejodamas, spaudžiamas pavergtų tautų balso, pasaulio opinijos ir demokratių jėgų reikalavimui.

Pripažinus nusikaltimą, reikia išpirkti savo kaltę, panaikinti nusikaltimo pasekmes. Tačiau Maskva neskuba to daryti. Atvirkščiai, stengiasi įteigtį tautoms ir pasauliui, kad Hitlerio—Stalino suokalbis, tai istorija, neturinti nieko bendra su dabantim. Maskva norėtų pamirštai, kad po slaptų agresijos su tarčių pasirašymo buvo Lietuvos okupacija ir aneksija, stalininis teroras ir genocidas, kartu su hitleriniu holokaustu sunaikinės ir išblaškės trečdalį lietuvių tautos — virš milijono aktyviausių Lietuvos piliecių.

Tiesioginė Hitlerio—Stalino suokalbio ryši su šiandieniniu Lietuvos statusu priminė Kazimieras Motieka antrajame TSRS liaudies deputatų suvažiavime tuojo po slaptų protokolų buvimo pripažinimo. Deputatas nurodė, kad tiesioginė nusikaltamo sandėlio pasekmė buvo prievertinės, neteisėtas nepriklausomos Lietuvos Respublikos įjungimas į TSRS sudėtį. Viešai pripažinus padarytą nusikaltimą, reikia likviduoti jo pasekmes. Neįgalima kurti būsimos teisinės Sovietų valstybės ant neteisėtai padėto pamato. TSRS turi parodoti gerą valią ir imties neatidėliotinų priemonių pažinti visus nusikalstamus. Stalino ir jo kliukos politiko

LOKYS VIDURŽIEMY PAKILO IŠ IRŠTVOS...

DERYBOS PRASIDEJO

Girdėti daugybė M. S. Gorbačiovo vizito į Lietuvą vertinimų. Vieni teigia, kad Gorbačiovas viską uždraudė ir mes nieko nepasieksime, antruoju stebina, kad Gorbačiovas nesustiko su Sajūdžio lyderiais. Kitie nesuprantamas genseko „nesugebėjimas“ išgirsti mūsų argumentus. Taigi, kas įvyko. Pačiam viduržiemyje Rusijos meška buvo išviliota iš guolio. Ilgą laiką vienu svarbiausių Sajūdžio politikos uždavinį buvo — pradėti viešą diskusiją Lietuvos neprisklausomybės klausimui. Pagrindinė jėga, didžiausias sverčias, kuriuo mes galėjome manipuliuoti politinėje veikloje — viešoji nuomonė, opinija. Todėl populiarinti mus palankią visuomeninę nuostatą TSRS imperijos tautose, Vakarų šalyse, ten, kur laisves, demokratijos, žmogaus ir tautų teisių idėjos yra politinio veikimo pagrindas, buvo pirmiausiai mūsų užduotis.

Šimtukstantiniai mitingai, Baltijos valstybių liaudies frontų asamblesja Taline, Baltijos kelias — viena taikino milijonus žmonių domėlis įvykiai. Pabaltijyje, teikė svarbiausią informaciją — lietuvių nesusitaikė su jems primesta dalia. Tam tikra prasme tapome įvykių Rytų Europoje šaukliai. Brendo konfliktas. Ne kartą buvome viešai apkaltinti kaip tautinio atgimimo skatinantį kitose TSRS tautose. TSRS spaudojo rodėti daugybė „straipsnių“ ir pasiskymu, nukreiptu prieš mums. Buvo stengiamasi kilijuoti mums nacionalistų, separatistų etiketes. Bandymai pradėti viešą diskusiją su TSRS vadovavę baigdavo nesėkmę. Gorbačiova atsiskyravo susitikti su Sajūdžio lyderiais. TSRS liaudies deputatų pasiskymai suvažiavime slėsdavo „mechaninės daugumos“ šauksmų įjūroje. Surinkti milijonai parašų nesukeldavo laukiamo politinio rezonanso. Ką daryti? Teko šturmuoji bolševikinę valdžios piramide, susidarančią iš Valstybės sau-gumo komiteto, armijos ir vie-ninės komunistų partijos. Pir-miausia kliuvo pastarai — reorganizavosi į LKP. Karinių bilietai padėjimo akcija ir ana-masiškesnė akcija Grunzijoje kliudė ir antrajį piramides kampą. Ir štai turime ilgalauktą efektą — Gorbačiovas su svita Lietuvoje — derybos, dėl Lietuvos prasidėjo. Svarbiausia užduotis įvykdita. Abi pusės apibrėžė savo pozicijas; pirmas raunadas baigėsi. Visa tai vyko, stebint šimtam Vakarų valstybių žurnalistų, TV transluojant milijonams TSRS tautų gyventojų. Šiandien jau niekam ne-kyla abejonių dėl to, kad lietuvių nori ne kokios nors didesnės autonomijos, bet siekia at-kurti neprisklausomą valstybę. „Lietuva tapo pasaulio centru“, „Gorbačiovo likimas spręsis Lietuvoje“. Štai populiariausiai Vakarų laikraščių antraštės. Ir

tai yra tiesa. Vakarų politikai vis alšiai pradeda suprasti, kad taip troškamo stabilumo Rytų Europoje svarbiausia sąlyga — Baltijos valstybių ne-prisklausomybė. Priešingu atveju jos bus nuolatinio įtempimo židiniu šiaame regione. Kita vertus, bene pirmą kartą M. S. Gorbačiovui į akis buvo sakoma tiesa, neatitinkanti jo nuomonės. Buvo netgi juokiamasi. Ir pasaulis nesugriuvo. Visa tai stebėjo milijoninė TV audito-rija. Argi bereikia geresnio stilimo kitoms TSRS tautomis? Išdėstėme savo reikalavimus, patelėme argumentus ir pamatėme, kad oponentas yu neatremia. Ir vis dėlto — ką pasakė TSRS AT prezidiumo pirminkas? Daugiažodėje kalboje ryškėjo kelios minčios.

Mums siūloma „naujo“ tipo federacija. „Ar jūs žinote, kas yra federacija? Juk jūs jo dar negyvenote“, — sako Michailas Sergejevičius. Ką gali pažvelkime, kaip atrodo būsimoji federacija Šiandien. Milžiniškoje teritorijoje gyvena daugybė tautų tautelių. Daugumas nepatenkinti savo likimu. Stalinizmo metais supainiotos įvairių tautų gyvenamosios teritorijos, per prievertą iškeldintos išsiųtos tautos, gentys, su-naikinti valstybingumo siekiai, sulaužyti žmonių likimai. Taigi nacionalinius klausimus. Tai svarbiausias, imperiją ardantis veiksnys. Kaukazas ir Užkaukazė jau tiesiai reikalauja nutrauktinės okupaciją, siekia atkurti ne-prisklausomas valstybes. Aiškus Azerbaidžano dreifas link Turkijos. Moldaval suka link Rumunijos. Juk tai viena tauta. Taip, kaip lietuvių ir žemaičių. Už didesnę autonomiją ne kartą yra pasisakę Sibiro gyventojai. Ukrainoje stiprėja naciona-linio atgimimo tendencijos, ir jau galima prognozuoti, kad Ukrainoje kiles judėjimas Rucn, pradžioje siekės vien didesnių socialinių, ekonominių, kultūrinių permanų, kas dieną įgau-na vis daugiau nacionalinio pa-sipriešinimo judėjimo bruožų. Nebetoli, tas laikas, kai valstybingumo siekis užvaldydys ir šiu žmonių protus. Analogiškas, tik ne tokios ryškios tendencijos matomas ir Baltarusijoje. Tai mūsų tiesioginiai kaimynai, Lietuvos kultūrinės, idė-jinės įtakos sfera. Todėl įvykiai šiuose kraštose mes turime ypač domėtis. Vidurinės Azijos respublikose ryškėja didžiosios islamo revoliucių įtaka. Dauguma jų judėjimų kyla su žalia pranašo vėliau. Žmonės brėsta greitai, ypač kai yra geras politinio veikimo pa-vydzys. Taigi ir šie kraštai, kuo toliau, tuo mažiau bebus pa-valdūs Maskval. Galima numatyti jų dreifą į visai kitą pusę. Nereikia pamiršti ir kaimyninių Tarybų Sajungos valstybių pre-tenzijų į tam tikrus TSRS regio-nus — Japoniją į Sachaliną ir Kurilų salas, kinų į Mandžiūriją. Taigi, kas bevienija šią

milžinišką teritoriją? Ekonominių sunkumų, žemas pragyvenimo lygis didina daugumos Tarybų Sajungos gyven-tojų nepasitenkinimą susida-rusia padėtimi. Turtingiausią ir vargingiausią visuome-nės sluoksnį pajamos viduti-niškai skiriasi 8—9 kartus. Kai kuriose respublikose šis skirtumas dar keletą kartų didesnis, tuo tarpu Jungtinėse Amerikos Valstijose šis skirtumas 3—4 kartai. Iš čia ir kyla didžiulė nepasitenkinimo bangą. Šiandien tai daugelio TSRS teritori-joje veikiančių judėjimų varomoj jėga. Dar vakar reikalavę vien tik socialinių-ekonominės permanų, ſiandien jie kalba apie politinės sistemos pakelti-mą ir vieningą TSKP, peršamą Michailo Sergejevičiaus, kaip jėmies neprimitiną. TSRS vadovybė taip pat nera vieningo velkimo galimybė. Konservatorių, su Gidaspopu, Ligačiuvu priešakyje, tarpregioninė de-putatų grupė, nacionalinės koalicijos TSRS Aukščiausioje Taryboje gerokai apsunkina šiu valdžios institutų manipuliacijas. Visos šios grupės siekia valdžios. Taigi Tarybų Sajungą palaiko vien tik vieningosios jėgos — armija, valstybės saugumo komitetas, komunistų partija. O ir pastaroios, kaip matome, byra. Taigi, ko verta Gorbačiovo siūloma federacija? Ar ji iš viso įmanoma ſiandien Michailas Sergejevičius nelėskė jokių argumentų, kuriais remiantis, galėtume pasakyti „Taip, federacija įmanoma“. Tebuvo plika, argumentais neparemta deklaracija. M. S. Gorbačiovo mintis, jog kalbėdami apie Tarybų Sajungą, mes kovojaime su vakarykštė diena, esą TSRS politikos kursas pasi-keitė — taip pat daugiau negu kelsta. Įvykiai Gruzijoje, Fer-ganoje, kai tarybinė karluome-nė šaudė į beginklius gyventojus, Arménijos įvykiai, jau nekalbant apie daugybę politinių represijų, naudotu metalu kitaip anksčiau prieš kitaip manančius TSRS gyventojus — tai ne va-kar diena. Žmonės, vykdę šias represijas, jų iniciatorių užima-tuos pačius vadovaujančius pos-tus, iš jų nepareikalaudant atsa-komybės už įvykdytus nusikaltimus. Įvykiai Rumunijoje parodė, koks yra tikrasis politi-nių represijų vykdytojų ir liau-dies santykis. Taigi ſiandien Tarybų Sajungoje nėra jokių garantijų, kad iki šiol nedemon-tuota politinių represijų siste-ma vėl nepradės veikti. Netgi atvirščiai, visiems darosi aišku, kad imperijos griuvimą ſiandien įmanoma sulaikyti vien tik griežtos rankos politika. Ar tam ryšis gensekes Gorbačiovas?

Mintis, jog bus sukurtas ir patvirtintas išėjimo į naujos TSRS sudėties projektas, neva-tai komitas mums, atrodo, buvo nauja net M. S. Gorbačiovo pa-lydovams. Būtina pabrėžti, kad mums esantiemis okupuotoje teritorijoje, prieverta įjungtoje

! TSRS sudėtį, ir niekada savo valia nepasirašiusiems sajunginės sutarties su Tarybų Sajunga, šis dokumentas negalės būti taikomas. Suprantama, kad tai bandymas nustatyti Lietuvali be galio sunkias išėjimo sąlygas, primesti daugumos valių mažumai. Tai dar viena konstituci-nės priežiūros komiteto atmai-na. Šis mechanizmas Lietuvali ir kitoms tautoms, neteisėtais anek-suotomis Ribentropo—Moloto-vo pakte pasekoje, ką pripa-zino ir TSRS liaudies deputatų suvažiavimas, negalės būti taikomas.

Genseko kalboje pasigirdo ir gąsdinančios galiedės — buvo bandoma mums primesti norą nutraukti kultūrinius ir ekono-minius ryšius su kitomis TSRS respublikomis, kai iš tikrujų mes teisiekame pakelsti šių ryšių pobūdį, bendrauti kaip valstybę su valstybe. Tai iргi ne-leistinas bandymas dezinformuo-uti pasaulio viešąja nuomo-nę, TSRS gyventojus. Gorbačiovas gerai supranta, kad jo žodžiai bus išspaustinti milijoni-aliai tiražais viso pasaulio spau-doje. Šiandien daug kam ky-la klausimas, kokias galimybes mes turime, ar išties nepakenk-sime M. S. Gorbačiovo vykd-o-mai pertvarkos politikai, ar ne-tapsime stabiliumo politikos prie-šininkais. Atsakymas būtų tokis. Mes remiamės stabiliu, Tarybų Sajungoje vykstančių taurinio atgimimo ir imperijos išri-mo procesais. Iki šiol mums pavykdavo visas akcijas įvyk-dyti ramių ir taikiai, išvengti nereikalingų konfliktų ir pa-siekti savo tikslus. Tai pavyri-mas, kurį būtina pertekti ir kitoms Tarybų Sajungoje veik-lantiems judėjimams, siekiantiems demontuoti totalitarinį režimą TSRS. Šie mūsų žingsniai realiai mäžina įtampa, padeda sukurti naujus, pertvarkos pla-nuosis dar nenumatyti tautų ir visuomenės sluoksnį santykų varijančius. Tai improvizuotų sprendimų keliai, kuriame iki šiol mus lydėjo sėkmė. Tai ir yra didžiausias stabiliumo ga-rantias.

Šiandien Lietuvali atsivérē didžiulė galimybė — mes jau išėjome į pozicijas, iš kurių galime pradeti neprisklausomybės žygį. Privalome pasnaudoti Rytų Europos kraštus veikiančią ir ketinančią jėgą. Šiandien, kaip ir po Pirmojo pasaulinio karo, formuoja „buferinį“ valstybų ešelonas, atitveriantis Vakarų Europą nuo Tarybų Sajungos išėjimui nuo Baltijos jūros iki Viduržemio ir Juodosios. Galime čia užimti savo vietą, ir tai kaip niekad ſiandien priklauso nuo mūsų ryžto, apsisprendimo ir pasi-kėjimo savimi. Lietuvali ne kartą yra tekė atremti dvi didžiausias pasaulio galybes — Vaka-rų veržimasi į Rytus ir Rytų veržimasi į Vakarus. Tad ir ſiandien ginkimės patys.

Audrius BUTKEVIČIUS

BALTIJOS
ŠALIŲ

PIRMASIS

TREMINTINIU

SUVAŽIAVIMAS

Praėjusių metų gruodžio 17 d. Rygoje įvyko triju Baltijos šalių — Lietuvos, Lat-vijos, Estijos tremintinių pirmasis suvažiavimas.

Tylos minute pagerbiamas nenuilstamo Tiesos ieškotojo, Žmogaus teisių gynėjo akademiko A. Sacharovo at-minimas.

Štai keletas minčios iš suvažiavimo:

Dėl Baltijos tautų kančių mes nekaltiname rusų tautos, mes kaltiname rusų valstybę, — kalba Povilas Varanauskas.

Toji valstybė represijas taikė jau nuo senų laikų, — pritaria Enas Tarto. 1708 m. caro Petro I įsakymu iš Tar-tu buvo ištremti visi estai.

Kaip dosnai dalinti kalėjimai ir tremtis stalinizmo lai-kotarpiu, liudija šie faktai: 55 Lietuvos tremintinių sajungs delegatai kalėjo ir buvo tremtyje iš viso 523 metus.

Suvažiavimo dokumentuose skelbiama:

Mes einame Baltijos keliu! Siekiame Baltijos šalių Ne-prisklausomybę! Tik Tiesa gali padėti įveikti melą ir naujas represijas!

Ikurta Baltijos šalių represijų asociacija, išrinkta koordinacinė grupė, o jos vadovu — Balias Gajauskas.

Populiariausias kalbėtojas buvo mūsų sajungos delegatas A. Butkevičius — jis apipylė klausimais apie asociacijos tikslus, uždavinius.

Kalbėta daug, kaištai ir jaunatiškai, nors delegatus amžiaus vidurkis per 50 metus.

Išvykome su mintimis:

Kas suskaičiuos, kiek ašarų išlieta,

Kokias kančias talpintų sieluvali?

Sušaudyta, tremta, talp protėvių mylėta,

Tu vėl keliesi, mano Lietuvali!

Raimondas YLA

duolinė Baltijos zonoje, plėtoti draugiškus, abipusiai nau-dingus ryšius su visomis kai-myinėmis šalimis, kartu ir su Sovietų Sajunga pastovaus ne-utraliteto dv asia.

Vidurio Europa, nusimetusi totalitarizmo pančius, jau eina demokratijos keliu. Atėjo lai-kas šiuo keliu žengti ir laisvė-jančioms Baltijos šalims.

Jurgis OKSAS

KELIAS Į NEPRIKLAUSOMYBĘ

(ATKELTA IŠ 1 PSL.)

darinius. Būtina pradeti oficia-liai derybas dėl Lietuvos Ne-prisklausomybės atkūrimo, kuriose dalyvautų Europos ir kitu-s tautos atstovo reikalavimas: So-vieto parlamente atkurti Lietu-ERIS.

Mūsų

vos Neprisklausomybę.

Mūsų tauta milijoninėmis ma-nifestacijomis pareiškė savo nepalaužiamą ryžą siekti Lai-svės, o jos tariamos valstybės priešakyje stovintys žmonės kol kas tik neryžtingai tryp-čiojo vietoje ir bailai žvalgėsi į Kremliaus valdovus, nedržda-mi garsiai išsakyti tautos valios.

Tuo tarpu drąsi ir argumen-tuota K. Motiekos kalba anaip-toit nesusilaikė perdėtų Kremliaus žaibų ir perkūnų, o buvo priimta su deramu dėmesiu ir pagarba, kaip pareiškimas žmo-gaus, žinancio savo teises ir reiškiančio tautos valią.

Tai rodo, kad ſiandien vienintelis teisingas keliais į ateiti — lygiaverčių partnerių politines derybos. Ne Maskvos lyg išmalda numestas, sukiypęs ir

1990 m. sausis

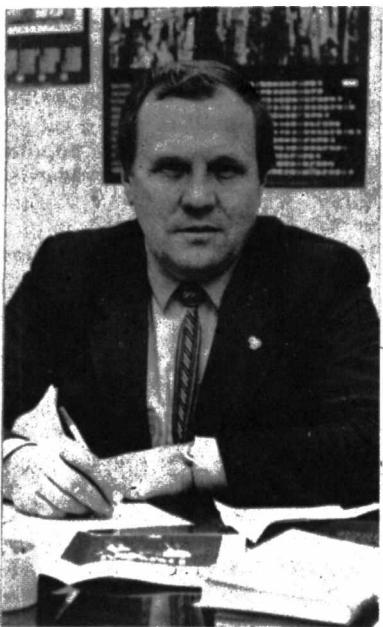
TREMINTINYS

3

Kandidatų tribūna . Kandidatų tribūna

Povilas VARANAUSKAS

Gimęs 1941 m. vasario 21 d. Pasvalio apskr., Vaikų vals., Kalneliškių kaime, mokytoju šeimoje. Tu pačiu metu birželio 14-ąją ištremtas į Sibirą. 1947 m. su motina grįžo į Lietuvą. Tėvai reabilituoti 1965 m., jis — tik 1989 m.

Su pagyrimu 1958 m. baigė Kauno politechnikumą, o 1964 m. — KPI Mašinų gamybos fakulteto vakarinę skyrių, nes idieninį nepriėmė. 1965 m. konkursu keliu priimtas į KPI mašinų mokslo katedrą vyr. destytoju. 1970 m. apgynė technikos mokslo kandidato disertaciją. Šiuo metu — KPI Vibrotechnikos mokslinio centro vedantis — mokslinis bendradarbis. Docentas, LTSR nuosepinės išradėjas, 1974 m. respublikinės premijos laureatas, apdovanotas 8 TSRS LÜPP medaliais. Vienas ir su bendraautoriais padarė per 350 išradimų, paraše 2 monografijas ir nemaža mokslo darbų.

Politinėms partijoms neprieklauso, nebuvuo nei pionierius, nei komjaunuolis.

Yra vienas iš Lietuvos tremtinio sąjungos ižkūrėjų ir Lietuvos išradėjų ir racionalizatorių sąjungos atkūrėjų. Propaguoja Sajūdžio veiklą „Žinių“ lektoriume, dalyvavo rengiant ekonominių savarankiškumo išradžios ir techninės kūrybos koncepciją.

Povilas Varanauskas — Sajūdžio Seimo deputatas, „Tremtini“ laikraščio visuomeninis redaktorius, Lietuvos tremtinio sąjungos tarybos narys, Lietuvos išradėjų ir racionalizatorių sąjungos tarybos narys.

Studijų metais domėjosi kraštotojų, Lietuvos istorijos, dirbo sociologinių-psichologinių tyrimų laboratorijoje. Keletą vėlesnių metų vadovavo išvykoms į Sibirą ir Tolimuosius Rytus. Užmezgė ryšius su TSRS demokratiniams opoziciniaiems judėjimais.

Baigęs institutą, dirbo Anykščių raj. ambulatorijos vyr. gydytoju. Prasidėjus atgimimui, steigė pirmąsias grupes Anykščiuose ir kitose Rytų Lietuvos vietose. Rengė mitingus, dalyvavo Kauno iniciatyvinės grupės veikloje.

1988 m. rugpjūčio mėn. sukurė Respublikinę politinį kalinį ir tremtinį organizaciją ir ją koordinavo. 1989 m. vasara organizavo ekspediciją į Le-

Susitinkant su rinkėjais, dažnai tenka atsakyti į klausimus, kokia mano asmeninė rinkiminių programos, ką numatau veikti AT, kodėl pasiskau prieš valdančių komunistų organizaciją, nors intelektas jų pusėje. Todėl ir atsakysi į tai.

AT bus kolektyvinis organas, kurį sudarys 141 deputatas. Neįgaliai būtų, jeigu kiekvienas turėtų tik savo programą. Tai primintų Babelio bokštą. Parlamentas sėkmingesnai dirba, jeigu kelios grupės apibendrins savo programas. Siu metu yra dvi pagrindinės programos: valdančių komunistų ir Sajūdžio. Kai kuriai aspektai jos bendros, pavyzdžiu, liečiančios Lietuvos Nepriklausomybės principą. Tačiau tuo pačiu klausimu jos iš esmės ir skiriasi. Valdančieji komunista matė Lietuvos nepriklausomybę toli ir migloje, o Sajūdis — AT kandidacijos remiuose. Mano minčios apibendrintos Sajūdžio programoje.

AT tai — instancija, kuri leidžia įstatymus, sudaro vyriausybę, ivertina jos veiklumą. Deputatas gali dirbti vienoje ar keliose komisiose, dalyvaujančios kuriant kai kurios įstatymus. Tačiau jis privalo turėti platią kompetenciją, kad galėtų vertinti visą AT ir vyriausybės veikią argumentuoti tai, kas jam patinka ir nepatinka, sugebeti būti tiltu tarp rinkėjų, AT ir vyriausybės, nes deputatas privalės balsuoti už visus įstatymus ir ivertinti juos panaujodimo praktiką. Todėl priminsiu, kokiam darbe turiu patiriamą. Be tikslų mokslių, išradimų kūrimo, esu įsisavinę patentų teisę, spaudoje pareiškės samprotavimus apie tautinę mokyklą, ypač kūrybinį pradą, prieš dešimtmetyjį išleidęs lietuvių ir rusų kalbomis metodinę medžiagą „Techninė kūryba stažuojantis ir praktikos metu“. Šiuo klausimu vadovauvau surengtais Maskvoje mokyklai. Dvejus metus tuošiau jaunojo racionalizatoriaus mokyklos laidas LTU. „Atgimimė“ išdėstau politinę ir ekonominę gairę „Lietuvos likimo klausimui“, grindžiančią greitą santiuklę su TSRS išsprėdimam, už ką atiduriau teisme, bet byla laimėjau. „Kauno alde“ motyvavau ir vėliau po svarstyti dviejose tremtinio ir politinės kalinijos konferencijose apgyniau teiginių „Ne stalinizmo, o raudonojo smurto aukos esame mes“, todėl vėliau statytose pamink-

nos žičių salas tremtinį palaišams parvežti.

Dirba Kauno raj. greitosios pagalbos gydytoju. Vedės. Žmona Vilija baigusi Lietuvos konseruatoriją. Sūnus Vytenis — 5-erių metų.

Politinėms partijoms neprieklausė ir neprieklauso. Labiausiai domisi TSRS regionų politinių procesais, palaiko ryšius su nacionaliniais judėjimais, padeda kurti Sajūdžio organizacinių struktūrų. Sajūdžio seimo deputatas, seimo politinės komisijos ir Kauno tarybos narys. Lietuvos tremtinio sąjungos tarybos pirmininkas.

Mūsų tikslas — atkurti neprieklausomą, demokratišką tvarą Lietuvos valstybę, kai svarbiausiai tautos ir piliečių gerovės salyga.

luose atsakytą naudotis žodžio „stalinizmas“, pasiūliau ir apgyniau birželio 14-osios paradinimą „Gedulo ir Vilties“ diena, kam placių priartata Lie tuvos išeivijoje ir įregistruota valstybine švente Lietuvoje. Esu išigiję tam tikrą karinį pasirengimą, todėl dalyvavau skuriant Lietuvos atsargos karininkų sąjungą, kurios Kauno skyriaus nariai bet kada pasiruošę. Ne prieklausomos Lietuvos gynybai. Visko nepaminėsi.

Prieš valdančią komunistų organizaciją, o ne prieš atskirus jos narius pasiskau. Jis jau turėjo galimybę įvykdyti daugumą to, ką jraibė į būsimos kandidacijos programą. Ši organizacija ir dabar naudoja prievarą ir smurta. Vos ne iki 6 konstitucijos straipsnio panaikinimo neleido spausdinti „Tremtinį“, o priešiškėme Lietuvai leidiniams buvo sudaroma žaliavė gatvė. Vienas iš sekretorių TV laidoje ragino kalbėti apie LKP, o ne apie Lietuvos Nepriklausomybę. Kai raginimui Sajūdžio ir tauta nepaklusno, pata, ilipę į tribūną, pasuko kalbą kita linkme. Matosi, jų rykūs noras stabdys Lietuvos Nepriklausomybės proceso. Tam valdančieji turi asmeninį priežiūrą, kurios derinasi su išugdyta paklusna Maskvel.

Nesutinku ir dėl intelekto. Valdančioji partija turėjo privilégijas. Šios partijos eiliiniai, paversti tautos dešimtininkais, privilégijų gaudavo iškilmėmis. Pavyzdžiu, praktikai jie nebūdavo atleidžiami pagal etatyti mažinimą, pakviesdavo darbininkus pasėdinti prezidiuムose, sudarydami illuziją, kad valdo darbininkai. Toliau privilegijos skirtimos pagal piramidę, ir direktoriai bei pirmininkai jau tapdavo neofeodalais, o partijos rajkomu ir aukštėsnių sekretoriai — okupantams paklusnialais didikais, kurie taranavo represijos aparatas, vadinas teisėsaugos organais. Tad valdačioji partija saviemis padėdavo igyti ne intelektą, bet įvairius garbės vardus bei paraičias. Lietuvoje tarp nevaldančiosios partijos piliečių yra žymiai didesnis intelekto potencialas. Nežiūrint šito, visų valdančiosios partijos narių intelektas reikalingas Lietuvai. Vistemos turi būti sudaryta galimybė dirbtą darbą, kurį geriausiai sugeba. Bet į AT geriau valdančiosios komunistų partijos narių nerinkti. Tai turėtu suprasti ir palaikyti eiliiniai komunistų partijos nariai.

Aleksandras AMBRAZEVIČIUS

ros turi įgauti naujas funkcijas. Jos turi spręsti tik strateginius vystymo klausimus, rengti perspektyvinės ekonomikos reguliavimo priemones ir visiškai atsakyti dabartinio adminis travimo.

Ekonominį ir politinį problemų sprendimas — tol gražu ne vienintelis būsimųjų deputatų rūpestis. Skubiausios pagalbos laukia kultūra. Dabar dažnai tenka girdėti apie sunkią situaciją, kurioje per štiek metų atsidūrė ir pati kultūra ir kultūros darbuotojai — tie, kurie saugojo ir puoselėjo tautinę kultūrą per šiuos dešimtmecius. Mano giliausiu įsitikinimui: kultūros pakilimo pagrindas — ekonomikos pakilimas. Būdamas tokis nuakurdės kaip dabar, kraičias tiesiog negalės investuoti pakankamai lėšų įvairių kultūros sferų kėlimui. Bet kai kai bus galima ir netgi privalu padaryti kuo greičiau. Būtina įstatymų kai kandidinti centrūrą, ideologinį vadovavimą kultūrai, meninės savivalčios reglamentavimą. Nesu kultūros specialistas, tačiau manau, kad rimčiausiai padėtai sudarė švietimo sistemoje. Mokykla yra visuomenės atspindys. Kokia visuomenė — tokia mokykla. Sena mokymo sistema buvo grindiama vulgaria politizacija, asmenybų nivellavimui. Naujes mokyklos uždavinys — kurti, auklėti asmenybę. Natūraliai, žmogiškų santyklių grąžinimas turi apimti visą mokyklą. Dabar gali direktorių, spaudžiamas iš viršaus, spaudžia mokytojus, kurie savo ruožu — mokinius. Tai tokia administracinė-komunalinė sistema, kaip ir visoje visuomenėje. Kas kita — mokytojo kompetencija. Sajūdžio programa čia numato viso aukštotojo mokslo humanizaciją, galimybes tobulinti užsienyje ir kt. Be to, visos mūsų visuomenės problemas taip susijusios, kad jų iš to problemų kai muolių kiekvienas pradēsime trauktis po siūlą — tik susipaliosime ir sudraskysime visą kamuoli.

Nemanome, kad perėmę įstatymus leidžiamą valdžią ir per tvarkę vykdomasios organus, galėsime labai greitai įspręsti dešimtmecius susikaupusias problemas. Turime galvoti, kaip pradėjus velkti laisvosios rinkos dėsniams, reikia apeaugoti didelę mūsų visuomenės dalį — ypatingai senelius, invalidus, daugiavaikės šeimai, kurie jau dabar labiausiai skriaudžiamai. Tai jie, varę dešimtmecius be butų, didelę dalį gyvenimo praleidę eilėse, neturėjus pilnavečio polio, gaunantys skurdu atlyginimą arba pensiją už savo sažiningą darbą, turėti gauti mūsų įstatymines garantijas — kad jais bus pasirūpinta pirmie-

ja. Visos šios mintys ir planai reišiasi ta priešida, kad daugumą Aukščiausioje Taryboje sudarys Nepriklausomybės lininkai — Sajūdžio ir kitų pažangų judėjimų palaičių kanidatų. Kitu atveju Aukščiausioje Taryboje bus ne tiek sprendžiamai visai Lietuvai gyvybiškai svarbūs reikalai, kiek įvairių socialinių bei profesinių grupių ir grupelių savanaudžių poreikiai. Realistinė, nuosekili, racionali programa, jos mastantys, ištikimai vykdymo dėl LKP „savarankiškumo“. Taigi valstybinių valdžios struktū-

Audrius BUTKEVIČIUS

Gimęs 1960 m. Kaune. 1986 m. baigė Kauno medicinos institutą.

Studijų metais domėjosi kraštotojų, Lietuvos istorijos, dirbo sociologinių-psichologinių tyrimų laboratorijoje. Keletą vėlesnių metų vadovavo išvykoms į Sibirą ir Tolimuosius Rytus. Užmezgė ryšius su TSRS demokratiniams opoziciniams judėjimais.

Baigęs institutą, dirbo Anykščių raj. ambulatorijos vyr. gydytoju. Prasidėjus atgimimui, steigė pirmąsias grupes Anykščiuose ir kitose Rytų Lietuvos vietose. Rengė mitingus, dalyvavo Kauno iniciatyvinės grupės veikloje.

1988 m. rugpjūčio mėn. sukurė Respublikinę politinį kalinį ir tremtinį organizaciją ir ją koordinavo. 1989 m. vasara organizavo ekspediciją į Le-

1990 m. sausis

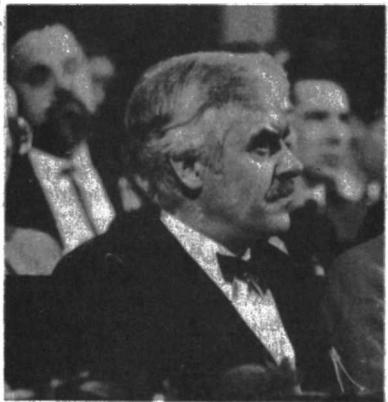
TREMFINYS

4

Kandidatų tribūna

Jurgis OKSAS

Gimės 1934 m. liepos 15 d Kaune. Tėvas — Lietuvos kariuojamas karininkas, savanoris, už nuopelnus mokslinėje veikloje 1984 m. apdovanotas Lietuvos kultūros žymūnų garbės ženklu.

Be mokslinio darbo, slapta vertė, daugino ir platinė religinė bei patriotinė literatūra, dalyvavo pogrindžio periodinėje spaudoje.

1987 m. organizavo Kauno kultūrinės visuomenės protestus dėl Poželos rajono partijos komiteto prieštato statybos šv. Gertrūdos bažnyčios šventoriuje. Kova dėl šv. Gertrūdos bažnyčios tapo Sajūdžio užnuomaga Kaune.

Buvo Kauno Sajūdžio iniciatyvinės grupės narys, aktyvus masinių Sajūdžio renginių dalyvis ir organizatorius. Būdamas Vytauto Didžiojo universiteto atkūrimo tarybos narys, aktyviai kovojo už nepriklausomo universiteto statuto patvirtinimą.

Siuo metu J. Oksas yra Lietuvos tremtinį sąjungos, Sajūdžio Seimo užsienio tvarkos ir kultūros komisijos, Sajūdžio Kauno tarybos ir Kauno miesto olimpinio komiteto narys.

Jau prieš 10 metų užmezgės ryšiai su įvairiomis Ukrainos ir Lenkijos politinėmis jėgomis, jis rūpiniasi šių ryšių giliinimu ir plėtimu, ruošdamas dirvą būsimiems draugiškiems tarpvalstybiniams santykiams. Dalyvauja rengiant būsimojo Pasaulio lietuvių kultūros kongreso rezoliucijas ir kuriant Lietuvos kultūros konцепciją.

Praktikuojantis katalikas. Politinės partijoms nepriklauso. Nuo ankstyvos jaunystės dalyvaudamas politinėje kovoje ir būdamas Sajūdžio seimo deputatu, J. Oksas turi puikią politinio parlamentinio darbo patirtį, kuri labai pravers būsimose Aukščiausioje Taryboje.

1969 m. įstodo į Vilniaus universitetą, kurį baigęs, išgijo istoriko specialistybę. Nuo 1969 m. dirba mokslinių tiriamųjų darbų Paminklų restauravimo projektavimo instituto Kauno skyriuje. Tyrinėjimų kryptis — Lietuvos kultūros paminklų istorija. Paraše daugiau kaip 100 mokslinių istorinių apybraižų apie Kauno, Vilniaus, Kėdainių.

1977 m. grįžo į Gimtinę.

Zakristijonavo Žemaičių Kalvarijos bažnyčioje. 1979 m. vedės, persikėlė į Kauną pas žmoną. Kauno hidrogeologinės ekspedicijos stalius. Seimoje auga 6 mažamečiai — 3 sūnūs ir 3 dukters.

Lietuvos tremtinį sąjungos tarybos narys. Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio aktyvistas. Labiausiai domisi socialiniu teisiningumu ir Lietuvos vidaus politika.

Jo Eminencijos kardinolo Vincento Sladkevičiaus pamokslo mintis apie želmenėlį giliai ištrigo į žmonių protus ir širdis. Ar galėjo kas pasakyti ką nors taiklesnio tam laikui? Tą raginimą puoselėti, neišrauti želmenėli iki šiol tebekartoja ir patriotai ir ne. Patriotat suprantant metaforą kaip raginimą rimtai, apgalvotai, ryžtingai, bet tuščio erzelaviimo brandinti ir subrandinti Nepriklausomybę. Nepatriotai šią metaforą stengiasi panaudoti kaip širmą savo vilkinimų taktikai, balliumui, neryžtingumui pridengti.

Klaipėdos ligoninėje besigydant kaulų tuberkuliozė, 1955 06 08 suimtas ir išvežtas į Vilnių. Po 11 mėnesių tardymo Pabaltijo karinio tribunolo nuo teistos sušaudymui. Mirties kamerioje po 131 dienos nuosprendis pakeistas. Teko 25-eri metai nelaisvės.

1990 metais Lietuva įžengė į lemiamą kovos už Nepriklausomybė etapą. Rinkimai į Aukščiausią Tarybą nulems Lietuvos ateitį. Jei laimės demokratijos jėgos, Lietuva taps laisva, nepriklausoma, demokratiskai valdoma valstybė, saugnuo išorės pavoju. turinti draugliškus ryšius su Sovietų Sajunga ir kitomis kaimyninėmis šalimis. Jei persvers konformistinės Kompartijos jėgos, Lietuvos ateitis sunkiai prognozuojama. Ją gali ištikti žlungančios imperijos likimas: skurdas, badas, teroras.

Lietuvos ateitį, jos žmonių likimą ir gyvenimą spręs ne kurios nors slaugos sritis specialiatai, o politikai kietomis derbybomis su Sovietų Sajunga. Todėl būsimasis Aukščiausiosios Tarybos deputatas pirmiausia turi būti platus akiračio politikas, numatantis įvykių raidą bent kelias mėnesius į priekį. Jis turi puikiai orientuotis žalibikai besikeičiančioje politinėje situacijoje, mokėti stalgiai priimti išmintingus, bei ryžtingus sprendimus ir atkakliai kovoti dėl jų įgyvendinimo. Jo devizas turi būti: „Laisvė iškovoja drąsa, išmintimi ir ryžtai!“

Biogausia pozicija standien — nuolaidžiavimas ir neryžtingumas. Lietuvą gali praudyti tik bailliai, abejantys ir pataikūnai. Todėl rinkėjas, balsuodamas už savo kandidatą, turi aškial žinoti, ar jis tikrai drąsiai ir ryžtingai kovos už laisvą ir nepriklausomą Lietuvos valstybę ne Sovietų Sajungos sudėtyje.

Esu optimistas, pasikliauju Dievo pagalba ir tautos išmintimi, todėl tikiu, kad būsimos AT kadencijoje Lietuva taps nepriklausoma.

Liudvikas SIMUTIS

1935 m., Telšių apsk., Luokės valsč., Kaunatavoje. Išsilavinimas vidurinis.

Nuo 5-erių metų augo be tėvo. Jį 1941 m. matė kartu su kitais nukankintais Rainių miškelyje. Netrukus šeimai teko nuo trėmimų slapstytis po miškus ir pelkes. Ten susidraugavo su ginkluotais miško broliais. 1944 m. rudenį buvo priimtas ryšininku. Pogrindžio įpareigotas 1952 m. įstodo į komjaunimą ir, dirbdamas Kaunatavos 7-metėje pionierių vadovu, vadovavo jaunujių pogrindininkų grupei. Jis talkino partizanų žvaigžbai, spaudos rengimui ir platinimui, antisovietinėms diversijoms.

Klaipėdos ligoninėje besigydant kaulų tuberkuliozė, 1955 06 08 suimtas ir išvežtas į Vilnių. Po 11 mėnesių tardymo Pabaltijo karinio tribunolo nuo teistos sušaudymui. Mirties kamerioje po 131 dienos nuosprendis pakeistas. Teko 25-eri metai nelaisvės.

Reikia, o kaip reikia, kad savo žodžiais ir darbais, savo aktyviu dalyvavimu rinkiminėje kampanijoje ir balsuodamai žmonės atsiustų į būsimą Lietuvos parlamentą rimtus darbininkus, o ne siekiantių nuvilkinti „pjūties metą“ iki jis taps beprasmiu.

Reikia, o kaip reikia, kad ne vien mintyse, bet ir praktikoje žmonės išdrįstų skirti grūdus nuo pelų ir tai darytų norėdami. Nes tik dvaisinis atgimimas veda į socialinį būvį, žmonišką gyvenimą.

Trakai
Kai plėšikai turejo šautuvus

Karta, 1945 m. rudenį, į Kazeliškių maliną atsivežiau maišą grūdų. Vežime liko šunukas. Bemaldamas išgirdau kieme šūvį ir pamačiau po vežimų pakritusį šunuką. Netrukus jis llovensi staugti ir ralystis. „Kodel nušovėte mano šunį?“ — paklaustau ginkluotu vyrų, nes jaučiausi ramiai, kai jie, apsupe malūna, išveržė vidun. Neišsigandau, nes tai buvo pažįstami žmonės — Bagdononių kaimo „liaudies gynėjai“ Sedžinėnuskas ir kt. Vieinas rėkė prisipažino, kad nušovė šunjį, o dabar nudės mane. Saufuvu nusivarė pro duris į kiemą. Irėmės į pečius dvivamzdį, ginė mane tolyn į lauką. Sakiaus, kad niekuo nenuiskaltau, o jei dėl pinigų, tai be reikalo, nes aš jų neturėtu. Siūliau jam pasiltimi mano militus, bet „gynėjas“ visai įniršo. Nutalkė į mane dvivamzdį, sustratino užraktą ir liepė atstraukti per pora žingsnių. „Sauk, bet nukentėsi, nes nežinai, kai“ — rikelėjau, ir jis sukluso. „Kestu esai?“ — griežtais paklausė. Tylėjau. Išnarsės mano kūnės, rado valčiaus išduotą pažymėjimą. Šiaip taip perskaitežiau žodį „sekretorius“, leido pasilti maišą su miltais. Po tokios malonės ilgai svarstydavau, kodel pareigūnai niekingai mos taguoja ginklų. Netrukus paaiškėjo, kad į „liaudies gynėjų“ gretas stojo tie, kurie norėjo lengvos duonelės: bedarbūs, tingimai, neraštini, bet turčiai jaunuolai ir vyresnės. „liaudies gynėjai“ algi neaudavo, bet ne vienas pralobio ieškodamai miškinį. Darydavo kratas butuose po spintas, rūbų skrynių, stalčius ir susilegždavo kas patinka.

Raičioje kaimo prisigrobė iš Stanišausko ir maisto produkto. Mažan sukišė palti lašinių ir kumpi, jau nepajėgė pakelti. Pabudino padienį darbininką Aleksandrą Kliučevičių ir liepė nešesti. Patys tempė kitokias gėrybes. Valkinas klupinėjo nuo tamsoje ir svorio. Jis ragino šautuvą buožemis į durtuvais. Taip įveikė apie 4 km, atsirando Vilkokšnio kaimo. Nežinia, kaip būtų pasibaigę, bet kamuojamą kruviną valkiną pamatė Aleškevičiūnė. Moterys gynė, kad tai valkas, kurio nereikėtų taip skaudžiai bausti. Apygynė.

„liaudies gynėjai“ vis labiau išlautėjo. Nežinia už ką mušlavo nekaltus žmones, perduolavo saugumiečiams kaip liaudies priešus. Sie kalindavo, kanindavo, o neretai — grąžindavo „gynėjams“ pribaltgti.

Antanavos kaimo, apsupę Kulikauskų kluoną, „liaudies gynėjai“ suėmė brolius Vacovą ir Vladą Kulikauskus, kurie kūlė javus. Labai sumušę, nuvarė į saugumo būstinię. Točiai pat sumušta atvarė ir Bakštonių iš Bijūnų kaimo. Po ta rančiai pateko į Juozas Bagdanavičius. Paryciui visus keurė „liaudies gynėjai“ nulydėjo į Jezelonų mišką. Kankinių rančos buvo surištos apygluotomis vielomis.

Petkevičius, jo sūnus ir kiti „liaudies gynėjai“ žauriai nukenkinio brolius Kulikauskus ir Bakštonių. Merdėjančius subadė durtuvais ir pribalgė šautuvais. Bagdonavičių atvežė į Semeliškes ir paliko saugumiečiams. Sie į tiek nukankino, kad paleistas os beparejo namo.

„liaudies gynėjai“ su saugumiečiais po kelių dienų įmėlautėli Žuvycių kaimo. Du brolius Karandas užklupo tvarę, esiantį gyvulius. Vieną nuvėrė vetejoje, antrą — atsilaivė į Semeliškes, pas saugumiečius. Kelis suimtuosius Sedžinėnuskas ir kiti „liaudies gynėjai“

jai“ iš ten vežė į Trakus. Sustojo Daugirdiškių miške ir vius sušaudė. Tarp jų ir Karanda.

Be jokių priežasčių sušaudė Jegelonėse Šcherbavičių šeimą, vėliau Pukalską, Blūjūnų kaimę — Abramavičių, Semeliškėse — Praną Sindaravičių, Granopolio kaimę — Kacilauską ir Markevičių, Rusakalnį kaimę — Stasi Mockevičių, Bradatiškių kaimę Sabavičių, Mustenių kaimę — Bronių Rakauską ir daugelį kitų šiose apylinkėse.

Pabūgę žmonės pasidarė slėptuvės namuose ir miškuose, įmėlė slapstytis. Stančikų tr Peiliūno kaimu 9 beginkliai jaunuolių išskirė miške. Gyveno, kol juos neišdavė saugumiečiams. Per apsupimą gyvi nepasidavė. Vėliau miškiniai įmėlė ginklo, bet neatsilankė — žuvo. Jonas ir Petras Kabara, Nesutavičius, Selliūnas, Kanavaičius, Ceslovas Stasiūnas, Bartusevičius, Kieras ir kiti jaunuolių buvo nužudyti ir išlaikinti. Jų lavonus atvežė į Semeliškių aikštę ir laikė keletą parų. Buras prikimdavo nuorokų, arklių mėlio. Išniekintuosis vėliau nuvėžė į Trakus ir išvertė į vokiečių paliktus apkasus prie provoslavų kapinių. Veltionių artimieji slapčia kėlė išskirė ir palaidojo kapinėse (Česlova Stasiūnai, Bartusevičius ir daugiau). O kiti liko apkasuoje iki šiol.

Raudonasis teroras mūsų kraštė neaplenkė ir pagyvenusių žmonių. Tik vienas klas grįžo į tremties, į lagerių. Vieną sekmadienį Neciūnuose, pas Satkauskus atsigėrė vandena, 2 nepajėtamiesi pasuko keliu link Semeliškių. Saugumiečiai ir „liaudies gynėjai“ juos nušovė net neperspėje. Netoliese pas Boleslovą Kliučevičių, tadien išėjo kortomis kaimynai (Petras Satkauskas, Juozas Radevičius, Juozas Marcevičius). Namų apsupo „liaudies gynėjai“ ir saugumiečiai. Visus keturis kaimynus suėmė ir, palaike Semeliškių saugumė, ištrėmė. Niekas jų neteisė ir bylos nesudarė, bet tremtyje teko išbūti po 4 metus. Juozas Marcevičius ten mirė. Kitis, be kaltës iškanči, grįžo į Lietuvą. 1945 m. iš Blūjūnų kaimo ištrėmė niekuo nenuiskaltusius A. Naudžūną ir V. Spiliauską. Pirmasis grįžo 1954 m., antras — 1951 m. Neciūnų kaimo gyventojas Zigmantas Kliučevičius suimtas 1945 m., negrįžo — 1952 m. ten mirė.

Amžino įšalo žemėje mirė ištremtieji 1948 m. Petras Sinkevičius ir Jakutavičius iš Granopolio kaimo, Svalia iš Blūjūnų, Kuznickas iš Budrikių, Daniliukėvičius, Antanas Arlauskas, Bronius Verseckas iš Semeliškių, Motiejus Mokūnas iš Tverčinių, Makarevičius iš Žuvycių, Vladas Venskutonis iš Dzelžinėnų, Juozas Čekanauskas iš Miglinių ir daugelis kitų iš kaičių vietovių.

Gerokai mus nusiaubė ir raudonieji partizanai 1942—1944 m. Pavyzdžiui, Ivaniškių kaimė nušovė Stasio Kairevičiaus paskutinį parą, paslėmė iš skrynos rūbus. Olsokų kaimė pasavino visą Jono Čižo turą, aplipė ir kitus aplinkinius gyventojus. Petkeniškių kaimė sudegino Petro, Jono ir Stepono Bagdonavičių tris trobas. Soltkeliškių kaimė sušaudė Radzevičių šeimą ir sudegino sodybą. Neciūnų kaimė sudegino Jono Spakausko ir Aleksandro Radevičiaus trobas, nušovė Junevicių, sužeidė Joną Spakauską. Raudonieji partizanai nužudė Kazinavičių, Joną Juzukonį, Juozą Kazlauską ir daugelį kitų.

Ar dar ne metas buvusiems teroristams nusisegti medalius, atsisakyti privilegijų?

Juozas KLIUČEVIČIUS

1990 m. sausis

TREMINTINYS

5

● IS TREMTINIŲ POEZIJOS ● IS TREMTINIŲ POEZIJOS ● IS TREMTINIŲ POEZIJOS ● IS TREMTINIŲ POEZIJOS ●

Juozas GRŪŠYS

LAIŠKAS

Kada pūgos už lango draskysis
Ir kaip vilkė naktis ižūli
Slinks laukais ir sodybom, išdrėsus
Mintimis iškeliauki toli.

Kur be saulės dienužės pajuodo,
Kur gyvybė sustingsta speige,
Tais keliais eik, kur kruvinas gruodas,
Jausmas ras nors giliausiam sniege.

Pamatyst sargybinių bokštus,
Kaip paminklus gyvų kapinių...
Millijonai gyventi ištroškę
Cia numirėta mirtim hankinių.

Pamatyst stovyklą kaip gardą,
Apraizgytą spylgiuota viela...
O čia žmonės — vergai, tik be vardo,
Ir jų teleda — bekrāštė gėla.

Pamatyst čia kalnus supiltus
Juodo aukso iš žemės gelmių.
Kasdami ji, palaidojo viltis
Tūkstantinė minčia kalninių.

Jie ilgėjos, badavo tr tino...
Mirė, mirė kasdien čia šimtai...
Krūvomis nuogus vertė pusynuos...
Cia has žingenis — be ženklo kapai.

Naktyje vėtroras žirgas sužvengia...
Mano mintys išskrenda lenklių...
Pastuksens tavo kambario langą...
Aš ilgiuosi tavųjų minčių.

Gimės 1915 m. Kretingos apskr.,
Juodalkių km. Mokėsi Kuliuose,
Biržuose, studijavo Vilniaus universitete.
Nuteistas 20 m. sunkaus
režimo lagerio. Laukia reabilitacijos.
Pradėjo kurti elliéračius jaunystėje,
paskui Vorkutos lageriuose.

Nelaižtie žlaujų už plieno grėbu
Be matiko, saulės, be vandens
Ir tūkstančių kančių Golgotą
Kaip pūlymo vanduo stovena už stovens
širdies juosemai karštai kaip lava
Brangiai Tėvynė, artimieji...
O smilgu mištamam išodus
Kaip sauksite pasaukti, jei nem
Sunkus dar vartu priešutinį
Koks daivinas išėjus balsus
Ir artimyju ir tėvynės,
Kaip myliu jus labai išsus
Jusų žilvinių
Vorkuta, 1934 m.

1955 01 01

TIKTAI ŽMOGUS

Zmogus, tiktais žmogus! Ne pranašas, ne Kristus,
Kančių kalvarijom keliauja į Golgotą.
Jis budeiliams tautų sakyt teisybę driso,
Jis nesilankstė niekšams, erodams, pilotams.

Zmogaus, tiktais žmogaus taip gausiai srūva kraujas
Ir ašaros jo tyros plauna žemės kūną.
Kalvarijų keliais daug tūkstančių keliauja...
Visa tauta (jų daug) kančios Golgoto žūna.

Stebuklų šaukiasi į aukštą, šventą dangą,
Kalvarijų keliuos žmonių paplūdės kraujas,
Ant rankų išsiestų nelaisvės pančių žvanga,
Pagalbos, keršto lūpos iš dangaus maldauja.

Ne! Ne! Dievai! — Taurios tautos garbingi sūnūs,
Nekaltos dukterys šventos Birutės žemės,
Jie žmonės, ne dievai... Ir gal todėl Perkūnas
Tylus, negriaudėja ir saulė neužtemas.

Ne! Ne! Jeruzalė šventa, kaip pranašauja,
O Lietuva! Ten Lietuva, mana tėvynė!
Šventos tautos kely nekaltas kraujas teka
Ir keršto šaukiasi baisaus dangaus mėlynėn.
1948 m.

DUONAI

Kuomet gyvybė tik tavęs belaukia,
Ak duona, kaip esti brangi, mielai,
Kada visi narveliai "Valgyti!" šaukia,
O badas gąsdina mirties tyla,

Tada žmogus, duonele, visas tavo,
Vienna troškimuose ir ilgesy.
Sutiktų mirti tavęs tik paragavęs
Dar kartą... Ak, kokia brangi esii!

Tau jokios brangenybės neprilygsta,
Ir kainos tau įvertinti nėra,
Karalius atiduotų karalystę
Už kąsnį duones... Tu šventa, tyra!

Ir turtą atiduotų ir sveikatą
Žmogus... ir savo grožį mergina.
Iš bado mirštantys tave tik mato,
Tavęs vienintelės jiems negana.

Ir tas, kurs mirti niekad nedėjojo,
Prieš bado šmékla sudreba bailus.
Nulinksta galvos ir suklumpa kojos
Pacių tvirčiausių vyru didelių.

Kai narvelius iš lėto smaugia badas,
Net žodis "Duona" mielas ir brangus...
Karalius karalystę, garbę, vadas,
Turtus, sveikatą atiduos žmogus.

1951 08 06

Česys CEMNOLONSKIS

Gimės 1931 m. Panevėžio „Tremtinio“ klubo narys, poetas, buvęs politinis kalinių. 1952 m. su grupė Krekenavos vyresniųjų klasių mokesteivų karinio tribunolo nuteistas 25-eriems metams už humanitarine patriotinę veiklą slaptame būrelyje „Prisikėlimo ugnis“. 1956 m. išsteinėtas. Baigė Vilniaus universitetą, Istorijos-filologijos fakultetą, vė-

liau Leningrade defektologijoje. Dirba pedagoginį darbą, II gr. invalidas.

„Mes galbūt nesusimastome, jog net mūsų buvimas nuošalyje nuo tautinio atgimimo judėjimo taip pat yra politika“, — sako C. Cemnolonskis. Spausdiname keletą jo eilėraščių.

SPALVŲ VAINIKAS

Ne, mes nesakėme: sunku,
Tik prašėme: atleisk, Tėvynė,
Jog savo meilės vainikus
Pečius Tau buvom apipynę.

Koks jis atrodė mums gražus —
Iš pienių, dobilų, aguonų...
Dažnai į šių spalvų dažus
Iškeisdavom net duoną...

Ar tu jautel, kad jos paviršius
I Staurės tolmos pažvalstę?
Ką Tavo ten vaikai patirs,
Rūdynuose jėgas išvaidstę?

Tik vienas žodis — Lietuva —
Virpės ant lūpų visą kelią,
Kur motinos žila galva
Skausme palinkus prie ratelio...

Kokia atrodai mums brangi:
Smilgelė, svyranti prie tako,
Takelis baltas parugų,
Kuriuo kadais lakstyti tekai...

Net šalantčiose akyse
Lyg nuotraukoje jūs pasilekat...
Gimtine, šviesek mums dausose,
Taučias neišdavėme niekad!

PAIEŠKOK ŽVAIGŽDĖS

Tu nelečkok akmenyje
Net vardo, net žymės,...
Nors likti aldas širdyje
Neužbaigtos glesmės...

Nors likti tvarečiai kruvinai
Nuo sužeistos širdies,...
Nors likti pėdsakai seni
Staukioj šaly tremties...

Nors likti žodžiai, atversti
Penkioliktam tame...

Jaunystės posmai, užkasti
Po svetima žeme...

O jei man gaila buvo ko,
Akis užmerkiant čia,...
Danguj žvaigždės Tu paieškok,
Sušibusios naktiai...

Ir Tau jis viską pasakys,
Kas buvo man brangu,...
Ką mačto tėviškės rugys,
Atbudęs po eniegū...

ŽODŽIAI

Radau žodyne aguoną,
O pabaigoj — žariją.
Tėvai augino duoną,
Ir mums, vaikame, dalijo.

Vaikystės pasaką šviesią
Slamėjo pakluonės uosis.
Vedė takeliai tiesūs
Per arimus gimtuosius...

Bet pasaka greitai baigės,
Nutrūko trapi svajonė,
Pakilo viesulas staigiai,
Blaškė žodžius ir žmones.

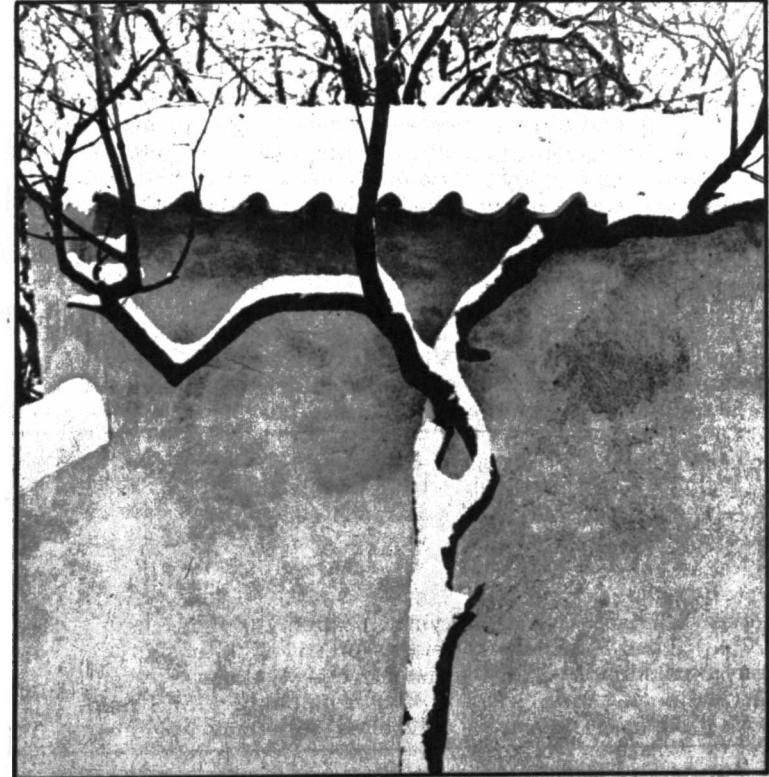
Nutilo gimtasis žodis —
Girdėjom — stribai, banditai.
Raudojo motinos sodžiuos —
Arais žemė vadinta.

Nebevarčiau žodyno
Daugel nelaisvės metų.
Kol sugrižau į gimtinę
Po darganų ir verpetų.

O tėviške! Kaip man aišku:
Visi tavo žodžiai brangūs —
Motinos liūdnas laikas,
Mažas pirkelės langas.

Zodžiai maža išreikštai
Siautulį tą pavergejų —
Visos miestelių aikštės
Brolių krauju žydėjo.

Bunda tėviškės sodžiai
Iš prievertos ir vergijos.
Saulėj sužeri žodžiai —
"Laisvei tauta atgijo".

1990 m. sausis

TREMINTINYS

6

Gyvename nuostabiaisiais laikais. Iš amžių glūdumos nušvinta Kristijono Donelaičio žodžiai: „Jau saulelė vėl atkopdama būdina švietę... o Vinco Kudirkos „Varpas“ vis garsiau skambė — „kelkitės, kelkitės, kelkitės“. Kelkitės visi — teisti, tremti, paniekinti, suluošinti ir... reabilituoti.

Kai 1988 m. perskaiciavau įsaką dėl reabilitavimo, neišpasakytais skausmas suspaudė širdį. Verkiau ne vien už savo sugrautą gyvenimą, sunaikintą sveikatą, bet ir už savo dviejų brolių likimą, kuriems toji reabilitacija jau neberekalinga. Skaudžios tragiskos mirtys atėjo anksčiau.

Iš septynių visiškų našlaičių vaikų išsaugome keturi, iš keturių — trys buvome ištremti... Mane anksčiausiai — 1941 m. birželio 14 d. palietė smurto ranka, o brolius išvežė 1948 ir 1949 metais.

Daug rašoma apie tremties baimus, sunkumus, vargą, bändą, šaltį, nužmoginimą, išnieki, nėmą, nesusaičiuojamas mirtis, rado rašytojai, žurnalistai ir tik nedaugelis patys tremtiniai, iškentėję kulto ir stagnacijos pragare. Mano žodis tebūnie atvira išpažintis jaunimui, kuris nepatyre stalinizmo žiaurumo, nežino, kaip sunku kentėti nekaltam, bet pasmerktam.

Abu mano broliai smurtu buvo atplėsti nuo žemės, kurią nepaprastai mylėjo. Jeigu kas galėtų surinkti mano ašaras, kiek jų išliejau per savo šakotą ir klampų gyvenimą, galėtų paskesti visi didieji žudikai, emurtinginkai ir jų pakalikai... Bet ašeros plovė tik mano skruostus, sužeidamos širdį, temdydamas protą, dažnai palikdamos kančią, nusivylimą ir neviltį, kartu pagriddydamos alkana žemę, ant kurios parpuldaudau, bet ašeros stumė atsklepti, ir eiti pirmyn, kad nesuminčiotu purvinos prieš kojos...

Abu mūsų tévai buvo baudžiauninkų palikuonys, bet turejo stiprius darbo rankas ir tvirtą pasirūzimą prasigventi. Žemės tebuvo 12 ha. Per šešiolika metų tévai nusmukus ükeili pakélé ir sutvarkė, pastatė visus naujus trobesius ir svajojo gyventi... Tévelio žodžiai „dirbsi ir turési“ ir po jo stogios mirties liko vaikams kaip šventas palikimas ir palaiminimas.

1914 m. sugraudėjo Pirmasis pasaulinis karas. Netekome senelės, tévo (mirė plaučiu uždegimui) ir motinos (mirė gimdydama). Mes, 7 vaikai, liekaime visiški našlaičiai. Vyriausiai 15 ir 12 metų, o kiti penki kaip žirniai — mažiausiam 2 metukai.

Tévai mirdami nepaliko mums turėti ar sukauptą gėrybių, bet paliko šviesų, gražų darnios šeimos paveikslą ir apdovanojo stipriais dvasiniams ir moraliniams pradėjais, su kuriais mums teko eiti gyvenimo keliais, bendrauti su žmonėmis. Visi vaikai paveldėjome tévų darbštumą, tvarkingumą, susiklausymą, tel singumą. I mūsų samone tévų buvo įskiepyte ir jaugė — nevok, nepaleistuvauk, nekalbėk netiesos, gerbik tévą ir motiną, neužduož širdies kitam žmogui, eik tiesiu, kad ir siauru taku ir saugokis platus pragarinio kelio. Vargstanti sušelpk, pakeleivį i namus priimk...

Tévai buvo giliai religingi, to

Nelieskite tévo karsto

Nuotraukoje: Gaigalų šeima

mokė ir savo vaikus. Tévu pastogeje rasdavo nakvynę knygnešiai, gaudavo patarimą besinginciantys, o įsisokinę — paramą.

Palaidojus tévus, visą septynetą našlaičių norėjo išsidalyti giminės, kartu ir turteli, bet vyresnijei broliai ir sesutė, pamokyti kaimynų, pareiškė, kad niekur nenori eiti iš savo namų ir kad didieji augins mažuosius... Taip ir buvo padaryta. Mes visi likome savoje tévu pastogeje, tik patį mažiausia, kuris dar buvo be kelincių, laikinai paėmė giminės. Pasamédė senyvą dėde ir senyvą tetę, taip ir prasidėjo našlaičių vargo, darbo, neįsimių ir kančių kelias. Ypač sunkus buvo vokiečių okupacijos laikotarpis 1915—1919 m. Antraisiais okupacijos metais mes trys mažesnėjei pradėjome lankytis mokykla, kuri jau buvo lietuviška. Mokytojai buvo lietuvių: Ignas Brazdžiūnas — vedėjas ir Povilas Spudas (vėliau abu ištremti 1941 m. birželio 14 d.). Mirė nuo bado ir šalčio Sibire (Ignas Brazdžiūnas net su dvieju sumūnis).

1919 m. mūsų namus vėl ištiko skaudi nelaimė: sudegė beveik visi pagrindiniai ūkio trobesiai — gyvenamasis namas, tvartai, daržinės, pirtis su sandėliais, liko tik kletis ir klojimas. Kaip tai išvyko? Padegė raudonieji, traukdamiesi iš Lietuvos į Tarybų Rusiją.

Nuo Zagarės per Joniškį ir Pašvitinį atjojo pulkas bolševikų — kas ant pabaloto arklio, kas be balno, nešdami raudoną vėliavą. Miestelyje turėgiaus diena, žmonių suvažiavė daug. Raitelai kelius kartus iššovė į dangų. Mokiniai iš gimnazijos pasipylė žiūrėti, kas dedasi, kodėl šaudoma. Raudonieji, nušokę nuo arklių, pagavo agronomą Bagdonavičių, prekybininką žydelį Morgoliną ir valstietį nuo Klovainių, atvežus parduoti paršukus, ir visus prirošo arkliams prie uodegų. Tada dainuodami išėjo iš miestelio, tempdamai priėstuosis. Už miestelio liepė jieims šokti per griovi ir paleido šluštus. Viši buvo nušauti ant ką tik suartos dirvos. Gimnazistei begu žiūrėti. Visą miestelį, o ypač mokinius, sukrėtė toks žiaurus — beginklius ir nekaltus žmones savo malonumui susaudyti be sąžinės ir atsakomybės. Sušaudė ir dainavol Žmonės iš turėgus pradėjo bėgti, slėptis. Padarė į piktystę dar atsigréžė į miestelio pušę, iššovė padegamają raketa. Viduryje miestelio užsidegė Kvylio daržinė, šiaudiniu stogu. Gal per pusvalandį sulėps-

nojo didelis miestelio pakraštys, nukentėjo keliolika žmonių. Sudegė daug trobų — tarp jų ir mūsų. Nuo šios žiaurės man žodis „bolševikas“ liko žiaurumo ir baimės žodžiu.

Iki gaisro gyvenome iš tévų palikimo, o po gaisro reikėjo pakilti iš pelenu. Sudegė visa namų manta, maisto ištekliai, drabužiai, patalynė, baldai, ūklė inventorius, dalis gyvullių, paukštelių. Net kryžius, stovėjės prie gonkelų, apdegės nuvirtė. Kitą dieną po gaisro, pasiėmė pagaliukus, maišėme pelenus ir leškojome, kas mumsliko, iš ko reikės pradėti gyventi, bet — anglis ir pelenai, pelenai... Žmonės kalbėjo — Gaigalų valkai dabar iš pelenu nebeatsistos, teks eiti į žmones, pas svetimus duonos leškoti. Jelkūrėme šaltoje, nekūrenamoje klėtyje. Pirmąją žiema, žiemviduryje, difteritas nusinešė iš mūsų broliaukus, gabias mokinius, kurie svajojo būti gydytojais. Kam kokia lemčis! Aš išgau difteritu, o išlikau gyva. Po brolukų mirties dažnai galvodavau, kaip nenumiriau toje šaltoje klėtyje, kuo būsiu užaugusi, ir žinojau, kad noriu mokyti.

Brolis ir seserys mušėsi su darbais. Nelengva buvo atsistoti, bet visi dirbome ką kas galėjome ir kas reikėjo dirbti. Mokydamasi gimnazijoje, aš patyriau ir piemens terbelės sunumus, ir botago skaudumas, rudens šalnas basomis kojomis, kruvinas pūsles ant delnų nuo mėšlo šakių, nuo grėblėkoto, jutau nugarios ir pečių skausmą, iškentiai usnis plikomis rankomis ir kojomis, bet nedejavau ir nesiskundžiau. Būdama pasakinėse gimnazijos klasėse, ne tik pati mokiausi, bet ir kitus mokiau. Jokių darbų nesibodejau, nes mačiau, kaip sunkiai dirba brolis, seserys. Kartais brolis uždėdavo savo nudirbtą ranką man ant pečių, paguosdavo — tau sunku mokyti, bet aš atsakydavau — ne, nesunku! Vidinio balso stuimama, norėjau eiti pirmyn ir tik pirmyn.

Iš štai iš tu 4 mažažemiu (iš 7 našlaičių) trys turėjo eiti į tremtį Sibiro platybėse.

Aš pateikau į Altajaus kraštą, Alfonas į Krasnojarsko kraštą prie Tašeto, brolis Stanislovas su penkiais vaikais į Irkutsko sritį. Ceremochovo rajoną. Mūsų išgyvenimai ir kančios pynei į bendrą visų tremtinų skriaudų ir neteisybų, pažemintinimui ir išniekinimui, bado ir mirčių vainiką. Apie tai daug rašoma ir vis dar neaprašoma, pradedama filmuoti kapus ir

Kaipo lietuvių tautos sūnus, manau, turiu teisę paklausti: „Ar buvo atskiusta tos pačios lietuvių tautos anuo metu, kai dešimtys tūkstančių lietuvių buvo tremiami iš savo Tévynės Lietuvos į Sibirą vien už tai, kad jie lietuvių? Ar galima jų vieton į Lietuvą atsikelti pagal siuntimą iš ten arba savo iniciatyva?“ Nebuvo atskiusta.

ris tuos namus statė, sodius sudino ir kieno turtą jie išgrobstę. Nuėjės į savo sodybą, apiverkė, į namą net neėjo, nes ten jam kampo nebuvu. Žmona prisiglaudė pas jautrią širdę kaimynę Dičpetriene, jos pirkelėje. Fiziskai išsekės, moraliai palaužtas, negalėjo nurimti ir susitaikyti su ta neteisibybe, kokia jam buvo padaryta. Gyvendamas šalia savo sodybos, kuri jau buvo be tvorų, atėdavo pasėdėti ant savo klėties prieklėcio, kuris jau irgi iro ir griuva. Mirė 1960 m. išnėsant karstą iš bažnyčios, du iš tu, kurie daugiausia pasinaudojo jo uždirbtą naudu, norėjo padėti nešliamų skausmu pasakė: „Prasau neliesti bent tévo karsto“.

Jaučiausio mano brolio Alfonso gyvenimas tremtyje ėjo vienatvėje, žmona atsitiktinai liko Lietuvoje. Sibire pateko prie miško darbų, ten susilaužė peties kaulus, koja. Gydėsi. Vos pasveikus, persiuntė į Krasnojarsko prieplauką Lideiką prie laivų krovimo darbų. Apsigynė buvusio lagerio barakus, vienoje pataypoje su 20 vyru iš Pabaltijo. 1953 m. brolis man parašė apie sulaužymus, pradėjau prašyti leidimo nuvykti pas jį. Po metų leidimą gavau ir 1954 m. nuvykau pas jį. Kai pamačiau jo gyvenimą lagerio barake, mane apėmė siaubas. Tai balsi klaikuma, pilna apatijos, depresijos ir beviltiškumo. Vienoje pataypoje buvo augrūsti jauni vyrai, ištremti be ūmėjimų. Dienų dienas krovė baržas, gaudė suiriusius rastų siellius ir traukė į krantą. Jie mokėjo neblogai. Bet kas iš to Sulaužto gyvenimo skriaudė stadių žudė juos ištgerimų kompanijose, retas kuris turėjo atlikėjamą rublį. Buvo vyry nuo Alytaus ir Marijampolės, nuo Panevėžio, Siaulių, Ūkininkų, mažažemiu ir bežemiu. Dažnai lūpose pynėsi prakeiksmas, keršto troškimas — už ką?

Mes su broliu gavome atskirą kambarėlį buvusiame lagerio taurautojų barake, kurio langelis palubėje buvo grotuotas, o viduje du gultai. Širdis aprimo, kad galiu skaudžiai sužalotam brolui šiek tiek padėti. ...Rašiau į TSRS Aukščiausiąją Tarybą. Pagaliau gavau pašą.

Grižau į Lietuvą, o mano abu broliai tebebuvo likę Sibire. Po metų kitų ir jie gržo visi, nieko iš savų nepalaidoje Sibiro žemėje, tik susenę, be sveikatos. Vaikai — su šeimomis. Dabar mano abu broliai tremtiniai jau po žeme ir jiems jokios reabilitacijos ir turto gržinimai neberūpi.

Brolis Stasys mirė 1960 metais, jo žmona Elžbieta 1972 m., jų sūnus Paulius 1987 m. brolis Alfonas mirė 1988 m., sulaukęs reabilitacijos paskelbimo, bet jau gulėdamas mirties patale. Išgirdės apie tai, pakilo dvasia į šviesiomis akimis, garsiai ištarė žemės pagarbintimo žodžius savo dukrai medikiui: „Aldute, važiuokite į Salakus (ten buvo jų ūkis), žemė gera, namas tebestovi, ir aš, jei tik galėsiu, jums padėsiu, mylėkite žemę kaip motiną!“ Be svajodamas apie žemę, ir užgeso. Atsigulė į žemę Šiaulių miesto kapinėse, nebepalietęs savo ranka žemės, kurią mylėjo.

Ona BELECKIENĖ

● MUMS RAŠO ●

Tauta turi tokią teisę

Perskaite „Tiesos“ Nr. 293 (1980 12 22) Vilniaus Kavaliauskų straipsnyje pokalbiu su TSKP nariais Lietuvoje santrauką, išdėmėjau V. Dobycino pasisa-

Todėl visos savo tautos akių valdoje pareiškiu: tie atvykėliai į okupuotą Lietuvą nėra teisėti. Nepriklausomos Lietuvos (kaip tokios) gyventojai, nėra Nepriklausomos Lietuvos valstybės piliečiai. Apsigyventi Lietuvos į Sibirą vien už tai, kad jie lietuvių? Ar galima jų vieton į Lietuvą atsikelti pagal siuntimą iš ten arba savo iniciatyva?“

Lietuvių tauta nuo amžių gyvena teisėtai savo žemėje.

Todėl lietuvių tauta Lietuvą jei visas, be išimties, teisės spresti visus, su Lietuva susijusius klausimus. Tokią teisę ji tikrai turi. Iškurmė komitetą Lietuvių tautos teisėms ginti! Tegyvuoja laisvę mylanti taikiną lietuvių tauta!

Jokūbas ATKOČIŪNAS

1990 m. sausis

TREMINTINYS

7

● TREMTINIŲ KELIAIS ● TREMTINIŲ KELIAIS ● TREMTINIŲ KELIAIS ●

Kapo neradau...

(27)

Mūsų šeimai iš Aluntos valsč. liūdniausiai ir sunkiausiai buvo 1941 m. birželio 14-oji. Dar neįšaušus atėjo į kiemą 4 ginkluoti rusų kareivai su dvieim vilkšniais ir dvieim civilais vyrais, netolimais kaimynais. Sautuvų buožėmis belsdami į langą, liepė greitai keltis ir pasiruošti kelionei į Sibirą.

Tėvas reikalavo paaiškinti, kas įskirė ir už ką mus turi vežti į Sibirą? Išgirdome, kad taip nuteari LTSR vadovai — A. Sniečkus, J. Paleckis ir kiti liaudies vyriausybės nariai. Seima — 10 žmonių, todėl pakinkė du vežimus, greitai sumetė ši tą — keliais paklodes, pagalves, kiek lašinių, miltų ir kitokiu smulkmenų.

Aluntos—Skiemonių plente sutikome daugybę pažistamų. Jie verkdami atsisveikino su mumis. Arkliai nenoriai traukė vežimus link Skiemonių. Po valandos pasiekėme Biržinką. Ten mus persodino į sunkvežimių su šeimomis iš kitų kaimų, ir — į Utenos geležinkelio stotį. Stoties aikštėje buvo labai daug žmonių: vaikų, moterų, gimdyvių, senių, paauglių, vyru, kurie, dauguma apsiverke, beviltiškai laukė išsigerbėjimo. Aikštėlėje nelaiminguji daugėjo. Mūsų minią stropai sau- gojo ginkluoti rusų kareivai. Diena buvo labai Saulėta, be jogio debesėlio, žmonės troško, norėjo gerti, bet vandens gauti buvo nelengva.

Sutemo, tačiau mažai kas te- galėjo užmigti po atviru dangumi ant savo mantos. Dauguma verkė, meldėsi, šaukėsi Aukštūčiausiojo pagalbos. Mane krē-

tė šiurpas.

Kitą dieną, apie pietus, visą minią sugrūdo į aklinus vagonus ir vakare išvežė į Švenčionėlius. Iš ten persodino į plateau geležinkelio prekinius vagonus. Jų langai buvo truputėli praverti, ir matėsi ruoželis dangaus. Negavome vandens, né valgio, nebuvome tualetu. Gamtinius reikalus žmonės atlikdavo vagono kampe, apsigaubė paklodėmis. Ešelonas pajudėjo birželio 17 d. Palengvėjo, kai vienas žmogus iškarto grindyse skylę. Atvežė į Naująją Vilnių. Pro grotuotą langą matėme, kaip atidarinėja gretimų vagonų duris ir pagal sarašą kviečia vyrus. Netrukus atidarė ir mūsų. Pirmiausia pašaukė mano tévą Stasį Telksnį, o paskui ir kitus vyrus, tévus. Tai buvo paskutinis atsisveikinimas su téveliu. Atsimenuverkiant... O mus likimas atsuko atgal į Lietuvą. Birželio 20 d. atsiradome netoli giminučių namų. Piliakalnyje. Po dviejų dienų prasidėjus vokiečių okupacijai, mes jau galėjome ramaus gyventi namie. Deja, 1944 m. rugpjūčio mén. — vėl raudonieji su savo vietiniams talkininkais stribais. Tų metų lapkričio mén. prie Leliūnų miestelio stribai sušaudė 6 vyrus. Tarp jų — ir mano broli Teofilį. Nuo stribų rankos 1947 m. vyko trėmimai. Neaplenkė ir mūsų. Broolis Anicetas, pabėgės iš apsiausties 20-metis peršalo ir mirė.

1949 m. į Sibirą išvežė mano mamą, seserį Emilę ir broli Juozą su šeimomis. Neturiu giminėnų, nepaliestų tokios skriaudos, bet labiausiai rūpėjo rasti tévą.

Po daugybės paieškų per KGB, VRM, prokuratūras 1989 m. balandžio 4 d. gavau pranešimą, kad mano tévas Stasys Telksnys 1941 06 14 buvo ištremtas į Krasnojarsko sritį, Nižnij Ingasho raj., Lebiažė gyvenvietę, 10 stovyklą (apie 30 km nuo Reshoto gelž. stoties). 1943 01 02 dar nuteistas 5 metams laisvės atėmimo pagal RTFSR BK 51—4 str. Nuo plaučių TBC 1943 04 21 mirė. Palaidotas 10p kapinėse, kapas 27—1.

Rugsėjo 4 d. aš su sūnėnu Eimūnu nuvykau parsivežti palaikü. Radome stovyklą. Tai griežto režimo lageris, kuriame 1941 m. kalėjo 8 tūkstančiai Lietuvos vyru. Vietinė gyventoja L. N. Techtamishova papasakojo, kad 1942—1945 m. šiame lageryje kasdien mirdavo po 20—30 kalinių. Juos išmesdavo už tvoros, sukraudavo į vežimus ir išversdavo miško duobėje. Žiemą mirusiuji nelaidodavo. Išmestus už tvoros apgrauždavo žvėry ir šunys, išlesinėdavo paukščiai. Pavasarį surinkdavo likučius ir, nuvežę į mišką, užkasdavo. 1947—1948 m. šiame lageryje buvo likę apie 200 kalinių. Dabar kapinyno vietoje — didelis karjeras. 1948 m. iš šios vietas žemes su palaikü išvežė į netoliškes buvusių pelkę. Ją užpylė ir nutiesė geležinkelio bėgius. Tai ten — mūsų tautiecių, kartu ir mano tévo kaulai. Neparsivežiau... Tebūnė tie bėgiai paminklas komunistų partijai — genocido išradėjai.

Albinas TELKSNYS

ATSILIEPKITE!

Vincas MICKEVICIUS, Vinco, g. 1896 m. Gyveno Kedainių raj., Prūčių kaime. 1944 ir 1945 m. suimtas ir dingę. Žinančių apie jo likimą ieško Genovaitė MICKEVICIOTĖ-BAGDONIENĖ, 235300 Panevėžys, Vilnius 17—64.

Povilas MIKUTIS, Povilo, g. 1905 m. išvežtas 1939 ar 1940 m. iš Telšių apskr., Varnių valsč., Varnelių kaimo į Sibirą. Žinančių apie jo likimą, palaidojimo vieta ieško Jolina MIKUTYTĖ-SIAUDVYTIENĖ, 235730 Šilutė, Lietuvinių 44—2.

Adomas DAMASAS, Jono, 1941 06 14 ištremtas iš Kedainių apskr., Gudžiūnų valsč., Skamaičių kaimo, manoma, kad į Krasnojarską. Vilniuje, Buities-etiografijos muziejuje surengtoje parodoje paskelbtas Kraslago kalinių srašas, kuriamo yra Domas Damasas, Jono. Gal čia tas patsاسم؟ Žinančių apie jo likimą ieško leva DAMASYTE-LITVINIENĖ, 232042 Vilnius, Kalvarijų 182—34, tel. 77 04 84.

Klemensas BALAISIS, Antano, g. 1902 m. Suimtas 1945 12 13 Anykščių raj., Klikūnų kaime. 1951 06 29 mirė Magadane. Žinių laukia Emilijus ZUBRICKIENĖ, Anykščiai, Vieybės 106.

Vladas IVANAUSKAS, Igno, g. 1923 m. Alytaus raj., Karklynės kaimo. 1946 m. gegužės mėnesį suimtas. Nuteistas 5 metams. Manoma, kad kalėjo Krasnojarsko krašte, Norilsko. Dirbo metalo apdirbimo gamykloje. Mirties priežastis — nelaimingas atsitikimas — darbo metu. Žinančių apie jo palaidojimo vieta ieško sesuo Vladislava DAMUKAITIENĖ, Kaišiadorys, Gedimino 109—505.

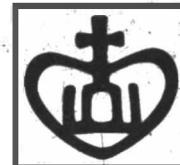
Marcelė ir Jonas DIEDONIAI, 1941 m. birželio mėnesį išvežti iš netoli Birštono esančios gyvenvietės ir dingę. Žinančių apie jų likimą ieško Jonas JURKONIS, 233010 Kaunas, Leipalingio 35—1.

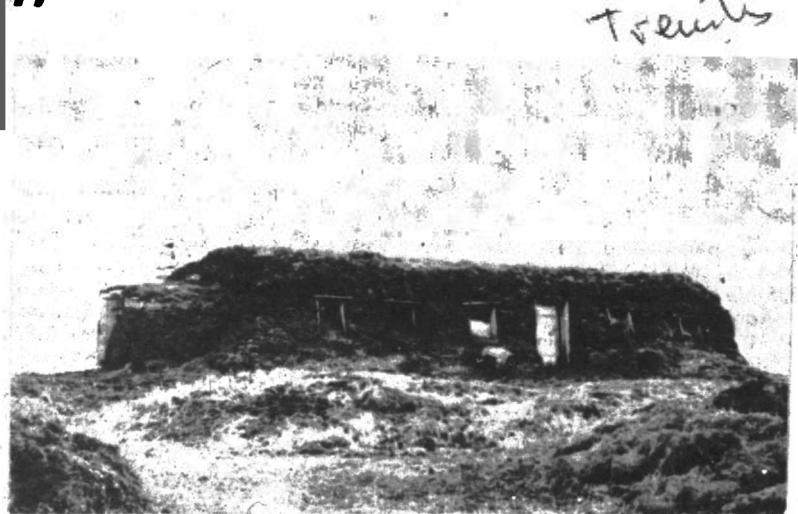
1990 m. sausis

TREMINTINYS

8

„RŪMAI“

prie Laptevų jūros

1941 m. birželio 14 d. daugybė Lietuvos inteligentų su šeimomis buvo ištremti į Altajaus kraštą, o 1942 m. birželio 15 d. dar toliau — prie Laptevų jūros, į negyvenamas salas. Tai baimios amžinuojo išalo vietas, iš kur daugelis mūsų negrijo. Tokios jurtos (žemėnės) buvo. Mys-Mastache, Bykov, Myse, Tit-Aruose, Trofimovske. Jos buvo pastatytos pačių tremtinių rankomis — moterų ir vaikų, nes vyrai buvo atskirti ir nutremti į lagerius. Jas statėme iš tų statybos medžiagų, kurias išplaudavo jūra: lentos, rastigaliai, sudužusiu laivų liekanos. Mediniai rėmai buvo apdedami velėnomis ir šlapiu sniegus. Langų vetejė būdavo storo ledo gabalas. Krosni atstodavo pusę geležinės statinės, kurią iргi padovanodavo žiaurioji jūra. Apkūrendavome jurtas malkomis, kurias surinkdavome pakrantėje. Vietoje elektros — balansas. Miegodavom ant ištisinį naru. Mūsų saloje Mys Mastache buvo 160 žmonių. Čia neaugo nei medelis nei krūmelis. Jūra mus supo iš tri-

jų pusiu. Neturėjome nei drabužių, nei indų, nei patalynės, nei maisto. Šaltis negailestingai persekojo mus. Negalėjome nei persirengti, nei nusiprausti, todėl mus užpuole utėlės. Jos rado prieglobstį ir knibždėjo visose siūlėse, galvoje ir t. t. Buvome išbadėj ir nusilpę. Skorbutas mus persekojo kiekvienam žingsnyje. Jūra buvo gailesingesnė už žmones, vis dar išmesdavo virvagali ar konservų dézutę, kurią panau dodavom gérimui. Mes gyvenome akmens amžiuje!

Su kokia širdgėla svajodavome apie mišką, spyglius ir žievę — kurią galima būtų pagraužti ir numalšinti alkį... O čia nieko nebuvo — tik ledas, sniegas, šaltis ir jūros taip gražiai nuglugdinti sūrūs medžio gabalėliai.

Badas, šiltinė, dezinterija, skorbutas, utėlės ir šaltis buvo mūsų palydovai.

Mus išgelbėjo — stebuklas. Jūra PAPEČKYTÉ-KATALYNIENĖ 1941 m. tremtinė

Nuotraukoje: 1941 m. Laptevų jūros tremtinių jurtos

● SKELBIMAI ● SKELBIMAI ● SKELBIMAI ●

SVEIKINAME IR DÉKOJOME

Nuoširdžiai sveikiname naujujų metų progą! Linkime sveikatos ir išvermės dabant Tėvynės labui. Dėkojame už eukas mūsų rėmėjams:

J. Gasparaitė, E. Kesylytei, O. Kęstutienė, V. Savickienė, P. Sipinai, D. Kielienė, A. Sadauskienė, V. Kestačiūnai, B. Malakauskiene, M. Grigalavičienė, Ryliskienė, J. Stulpieliū, Bolžakui, P. Žemaiciui, G. Sipelienei, G. Gaušienei ir kitiemis. Tremtinių sąjungos Panėvėžio krašto komitetas

DÉKOJA

Lietuvos tremtinių sąjungos Garliavos skyrius dėkoja Stasiui Asillevičiui ir jo šeimai, pasukojuisems 100 rb.

Tremtinių sąjungos Garliavos skyriaus taryba

Lietuvos tremtinių sąjungos Garliavos skyrius nuoširdžiai užjaudėja tarybos narę gydytoją Danutę PO CIENĘ jos motinai mirus.

Redaktorius Povilas VARANAUSKAS, red. pavaduotoja Vanda PODERYTE, M. redaktorė Ona BALCYTIENĖ, techninė redaktorė Birutė OKSAITĖ. Redakcijos: Liudas DAMBRAUSKAS, Birutė NEDZINSKIENĖ, Juozas ENČERIS, Antas PAULAVICIUS.

Mūsų adresas: 233000 Kaunas, Donežicėlio 70 b, tel. 206735.

● PO TO, KAI RAŠĒME

Taip pradėjo mums adresuota rašinį žmogus, apie kuri net 40 metų neturėjo žinių jo likimo draugai.

„Perskaičiau „Tremtinio“ 13 numerio publikaciją „Nesėkminges išpuolis“. Autorius P. Varanauskas pasakoja apie suimtuosius 1946 m. — K. Jokubėnā, J. Gudėnā ir kitus, smarkiai nukentėjusius per tardymus. Minimas nelegalaus laikraščio leidėjas Jonas Barkauskas, kuris buvo nuleistas 15 metų sunkių darbų katorgos, manau, kad tai buvau aš pats.

Laba apgailėstauju, kad per įvairias represijas ir smurtą tardymo metu nepajėgiau atsisiperti... Labai labai apgailėstauju, kad neprisiėmiau visą pilną naštą sau. Dėl mano silpnumo nukentėjo kiti. Prisimenu, teismo salėje buvo balsų, reikalaujančių man mirties, bet teismo sprendimu teko 15 metų katorgos. Tuo metu man atrodė, kad geriau mirti arba gauti bet kokią kitą bausmę, negu būti taip sadistiškai tardomam.

Nežinau, kokie kitų, buvusių prie mano bylos kaltinamųjų likimai...

1947 m. iš lagerio (už Uralo) bandėme pabėgti 5 lietuvių. Apsupo. Du nušovė, vieną suėmė nesužiastą, vienas pabėgo,

● MUMS RAŠO ● MUMS RAŠO ● MUMS RAŠO ● MUMS RAŠO ●

POKARI
PRISIMINUS

Yra tokų žmonių, kurie stengiasi pateisinti pokario skrebų veiksmus, irodyti jų dorovę. Tačiau jie neteisūs.

I „liaudies gynėjų“ gretas stojo žemos moralės, degradavę žmonės. Retas kuris buvo kovojo iš idėjos. Daugumas buvo prasigérė alkoholikai, neturi nieko švento. Galiu paliudyti daug atvejų, kaip, būdam girti, jie šaudė į kryžius, į koplytelių altorius, naikino istorinės vertės paminklus.

Stai faktai. Prie Antašavos pasienių ūkininką girtuokliauojavo skrebai, paskui įsigėrė ēmė šaudyti į Dievo kančią. Dabar ji yra Antašavos kolūkio muziejus. Oginį kaimę. Ten yra net vienuolika sušaudytų kryželių. Ačiū tam, kas juos surinko ir saugo.

Kupiškio raj. laikraštis išleido knygutę „Kodėl Ramonas pakėlė ginklą“. Tai didžiausias melas. Juozas Ramonas, buvęs Subačiaus valsč. „liaudies gynėjų“ vadas, buvo labai blogas žmogus, žemos moralės. Jis visokiai būdais persekojo savo pusbrolio Petro Ramono šeimą todėl, kad ji buvo religinga, visų gerbiama. Ramonas pats nušove savo pusbrolių Petrą, o jo šeimą ištremė į Sibirą. J. Ramonas pridarė daug pikatadarybių, buvo baisus despotas, girtuoklis, ēmė kyšius. Pagaliau visai nužmogėjo — už puslitrų galėjo kažin ką padaryti.

Mes, buvę tremtinių ir politinių kalinių, esame labai pasipiktinę už „liaudies gynėjams teikiamas lengvatas ir karo veteranų paslaugas. Reikia visiems privilegijas atimti, pasmerkti įstatymų, nes jie kalčiau si už pokario metų bausimus.

A. ŠIMENAS
Lietuvos tremtinių sąjungos komiteto narė

● PO TO, KAI RAŠĒME

„Tai buvau aš...“

bet po kelių dienų sugrižo ir pasidavė. Aš buvau sunkiai sužeistas. Žaizdos sugijo, ir šiandien — dar gyvas.

Po Stalinio mirties viskas lageriųose labai pasikeitė. Kai kam bausmes sumažino, kai ką paleido į laisvę, atsirado kaliniams šiokį tokį lengvatų.

Kalėjau 10 metų. 1956 m. išvažiavau į tremtį. Po 3 mėnesių man buvo leista pasirinkti gyvenamąją vietą. Parvažiavau į Lietuvą. Žmonos pažystami padėjo prisiregistravoti. Deja, valžia, apsižiūrėjusi, kad esu nekrelingas, norejo iš Lietuvos išvaryti. Likimas taip susiklostė, kad pasilikau. Gyvenu Utenoje.

Jonas BARKAUSKAS

Redakcijos prierašas. Dar nežinia, kaip ši prisipažinimą įverčius J. Gudėnas, kuriam, išduotam draugo, per tardymus teko ypatingi kankinimai. Tik viena aišku — jie būtinai susitiks, nes J. Barkauskas paprašė jo adresą.

Teduoda Dievas mums visiems stiprybės taip didvyriškai išpažinti savo klaidas.

Šiek tiek apie Joną Barkauską

Man teko ne tik susitikti Joną Karagandas speclageryje, bet ir porą metų su juo dirbtis klinikinėje laboratorijoje. Niekas taip neparodo žmogaus sažiningumo, jo dvasinio stiprumo, kaip kalėjimai į lageriai. Jonas Barkauskas, dirbdamas klinikinėje laboratorijoje, ne vienam padėjo patekti į ligoninę ir ten ilgiau pailsėti. Kas žino, o gal tai buvo gyvybės išgelbėjimas. Lageryje niekas jo neįtarinėjo bendravus su „kūmu“. Tai buvo doras, sąžiningas, paprastas Lietuvos jaunuolis. O tokiu išlikti ne kiekvienas politinis kalinis sugebėjo. Užtat į suklidimą tardymo metu reikėtų žiūrėti atlaidžiau. Ten ne vieną palaužė, ir daugelis tokius visam laikui parsidavė, tačiau Jonas sugebėjo atrasti savoje išėjų ir nenugrimztį bolševiniame purve.

Liudas DAMBRAUSKAS

O JEIGU DAR VIENĄ ŽINGSNI

1989 m. gruodžio 2 d. Baisogaloje įvyko iškilmingos pokario rezistencijos aukų laidotuvės.

Du karstai, juose dyviliai palaikė. Trispalvės vėliavos, perrištos juodais kaspinais. Portretai, gėlių puokštės, vainikai, žvakės. Suvažiavo žmonių iš Kauno, Vilniaus, Siaulių, Panevėžio, Radviliškio ir aplinkinių gyvenviečių. Iškilmingas mišias aukoja trys kunigai, skambą vargonų muzika.

Po pamaldų gedulinga procesija pasiekia kapines. Prie Lieuvos Savanorių, žuvusių 1918—1922 metais, amžinam poilsiuo prisioglaus jaunesnioji karta... Ar kas galėjo to tikėtis, kai aušo Nepriklausomybės rytas?

Šiandien čia iškilo aukštasis lietuviško ažuolo kryžius su

Donata PODENIENĖ

IAMŽINKIME ATMINIMĄ

Siūlė įamžinti bolševiku nužudytą vyskupo Vincento Borisevičiaus atminimą Vilniuje ir kitose Lietuvos vietose. Vieną galvę pavadinkime vysk. V. Borisevičiaus vardu, prihvirkime paminklinę lentą prie Lukiskių kalėjimo koplyčios. Taip

pai prikalkime paminklinę lentą Telšiuose, prie katedros. Jukurkime Lietuvos vysk. Vincento Borisevičiaus draugiją, kurios nariais galėtų būti represuoti Lietuvos dvasiškiai.

Jokūbas ATKOCIŪNAS

